

Verbetering van het gedrag van leerlingen, begint bij de leerkracht.

Interventies, ingezet in groep vijf, met als doel dat leerlingen zich aan regels en afspraken houden.

Naam: Joyce Katers
Module: ENSO-CPGO

Studentnummer: 1068065
Modulebegeleidster: Vrony Zeinstra

Master SEN –Windesheim
Inleverdatum: 04-08-2014

Cohort: 2013-2014

Inhoudsopgave

Samenvatting.....	4
Hoofdstuk 1: Inleiding	5
1.1. Over de Vrijburg	5
1.2. Verlegenheidssituatie	5
1.3. Contextanalyse	5
1.3. Doelstelling	6
1.4. Centrale vraagstelling.....	6
1.5. Onderzoeksvragen en deelvragen.....	6
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader.....	7
Inleiding	7
2. 1. Pedagogisch handelen & klassenmanagement	7
2.1.1. Opstellen van routines en regels en toezien op de naleving ervan.....	8
2.1.2. Uitvoeren van maatregelen bij ordeverstoring gedrag.	9
2.1.3. Zorgen voor een effectieve relatie tussen leraar en leerlingen	10
2.1.4. Zorgen voor de juiste mentale houding	11
2.2. Interventies	11
2.2.1. The Good Behavior Game	12
2.2.2. Positive Behavior Support.....	12
2.2.3. Factoren die bijdragen aan het versterken van gewenst gedrag	13
2.3. Onderzoeksinstrumenten.....	13
2.4. samenvatting belangrijkste inzichten.	14
Hoofdstuk 3: Opzet van het onderzoek.....	15
3.1. de doelgroep	15
3.2. de onderzoeksmethode.....	15
3.3. De onderzoeksinstrumenten	15
3.3.1. Onderzoeksvraag 1.....	15
3.3.2. Onderzoeksvraag 2.....	17
3.3.3. Onderzoeksvraag 3.....	17
3.4. validiteit, betrouwbaarheid en triangulatie.....	17
3.5. Communicatie.....	18
Hoofdstuk 4: Resultaten	19
4.1. Resultaten onderzoeksvraag 1.....	19
4.1.1. Observatie leerkrachthandelen	19
4.1.2. Observatie klassenregels	20
4.1.3. Vragenlijst leerlingen.....	22
4.1.5. Interviews met leerlingen en de leerkracht	23
4.1.6. Documentenanalyse schoolgids	24

4.2. Resultaten onderzoeksvraag 2.....	24
4.2.1. Interview met de leerkracht	24
4.2.2. Interview met de directrice.....	25
4.2.3. Interview met de leerlingen.....	25
4.3. Resultaten onderzoeksvraag 3.....	25
4.3.1. Observatie leerkrachthandelen	25
4.3.2. Observatie klassenregels	27
4.3.3. Interviews met de leerlingen en de leerkracht.	28
Hoofdstuk 5: Conclusie en discussie	29
5.1. Conclusie onderzoeksvraag 1.....	29
5.2. Conclusie onderzoeksvraag 2.....	30
5.3. Conclusie onderzoeksvraag 3.....	30
5.4. Conclusie op centrale vraagstelling	31
5.5. Discussie en validiteit.....	31
5.6. Aanbevelingen en kennisdeling met collega's	31
Literatuurlijst	32
Bijlagen	34
Bijlage 1: Matrix onderzoeksinstrumenten	34
Bijlage 2: Checklist klassenmanagement.....	35
Bijlage 3: Vragenlijst leerlingen	39
Bijlage 4: Semi-gestructureerd interview met vijf leerlingen.....	40
Bijlage 5: Semi-gestructureerd interview met de leerkracht van groep vijf.....	43
Bijlage 6: Semi-gestructureerd interview met de leerkracht, de leerlingen en de directrice	46
Bijlage 7: Semi-gestructureerd interview met vijf leerlingen	49
Bijlage 8: Semi-gestructureerd interview met de leerkracht van groep vijf.....	52

Samenvatting

Aan het begin van het schooljaar viel het op dat de leerlingen uit groep vijf van basisschool de Vrijburg zich niet altijd aan de regels en afspraken hielden. De leerkrachten van groep vijf ervaren handelingsverlegenheid in het handhaven van de regels en routines.

Klassenmanagement is een groot begrip en bestaat uit verschillende onderdelen. Het onderzoek richt zich vooral op het invoeren en handhaven van regels en routines (Marzano, 2012). Volgens Johansen (2011) staat slecht klassenmanagement in verband met storend gedrag. Emmer & Stough (2001) stellen dat als het klassenmanagement verbetert, de gedragsproblemen verminderen.

Het handelen van de leerkracht speelt een grote rol in het onderzoek. Docentgedrag is belangrijk (van Acker, 2005; van Lieshout, 2002) en heeft invloed op het gedrag van leerlingen. Daarom is in het onderzoek het handelen van de leerkrachten van groep vijf geobserveerd. Er is gekeken welke positieve bekrachtigingen en strafmaatregelen de leerkrachten van groep vijf toepassen. Vervolgens is er onderzocht welke aanpassingen er gemaakt kunnen worden in dit handelen zodat de leerlingen de regels en afspraken beter naleven.

Uit de resultaten van de onderzoeksinstrumenten blijkt dat in groep vijf vaak leerlingen uit de klas worden verwijderd. Daarnaast maken de leerkrachten veel gebruik van mondelinge correcties. Uit een vragenlijst aan de leerlingen is duidelijk geworden dat ze de regels wel kennen maar dat deze niet altijd consequent door de leerkrachten worden toegepast. Volgens Van der Wolf en Van Beukering (2009) is punctualiteit van de kant van de leraar, zoals op tijd beginnen, een duidelijk signaal naar de leerlingen. Uit observaties blijkt dat leerlingen niet ontvangen worden door de leerkracht als ze 's ochtends de klas in komen.

Onderzocht is welke interventies toegepast kunnen worden in groep vijf. Vervolgens zijn de volgende drie verschillende interventies toegepast:

1. The Good Behavior Game;
2. De kinderen meer positief benaderen volgens de uitgangspunten van PBS;
3. Samen met de leerlingen kritisch kijken naar de regels. Er worden eventueel regels toegevoegd of geschrapt.

Tot slot wordt duidelijk dat de interventies bijgedragen hebben aan verandering in het leerkrachtgedrag. Deze resultaten zijn zichtbaar gemaakt doordat aan het eind van het onderzoek dezelfde onderzoeksinstrumenten zijn gebruikt als aan het begin van het onderzoek. De klassenorganisatie van groep vijf is verbeterd ten opzichte van het begin van het jaar. De leerlingen worden door het beloningssysteem intrinsiek gemotiveerd om zich aan de regels en afspraken te houden.

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1. Over de Vrijburg

De Vrijburg is een kleine rooms-katholieke basisschool in Uitgeest. De school heeft zeven klassen en twaalf leerkrachten. Mijn leerwerkplek, voor de opleiding Master SEN is in groep vijf. Deze groep bestaat uit 24 leerlingen. Daarvan zijn negen leerlingen dit jaar voor het eerst op de Vrijburg. Deze leerlingen komen van een andere basisschool, die afgelopen schooljaar is gesloten.

1.2. Verlegenheidssituatie

De leerkrachten van groep vijf ervaren handelingsverlegenheid bij het handhaven van regels en routines. De leerkracht heeft aangegeven dat hij de klas 'druk' vindt en dat de leerlingen veel onderling op elkaar reageren. Ik herken dit gedrag van vorig jaar toen ik deze klas les gaf. Samen met de leerkracht deel ik de vraag: *'Op welke manier kan het klassenmanagement versterkt worden?'* Uit verschillende observaties in groep vijf zijn een aantal punten opgevallen. Zo praat een aantal leerlingen tijdens het zelfstandig werken, terwijl de regel geldt dat ze stil moeten zijn. Dit gebeurt ook tijdens het geven van een klassikale instructie, terwijl dan de afspraak geldt dat ze hun vinger op moeten steken.

1.3. Contextanalyse

Klassenmanagement is een groot begrip en bestaat uit verschillende onderdelen. Het onderzoek richt zich vooral op het invoeren en handhaven van regels en routines (Marzano, 2012). Uit ervaring en observaties blijkt dat de leerlingen zich niet aan de regels en afspraken houden. Dit wordt door de leerkrachten van groep vijf gezien als ongewenst gedrag. Volgens Johansen (2011) staat slecht klassenmanagement in verband met storend gedrag. Dus als het klassenmanagement verbeterd zal het gedrag van leerlingen ook verbeteren. *Weten de leerlingen van groep vijf wel welke regels en routines er gelden in de klas?*

Uit een gesprek met de directrice is gebleken dat zij het versterken van gewenst gedrag in groep vijf een interessant en toepasselijk onderwerp vindt. Als tip gaf zij naslagwerk van Marzano (2012): 'Wat werkt: pedagogisch handelen en klassenmanagement'. De directrice vertelde dat er schoolbreed afspraken zijn over regels en routines maar dat deze niet door alle leerkrachten gehandhaafd worden. Uit gesprekken met leerkrachten is gebleken dat de leerkrachten van groep drie en vier ook handelingsverlegenheid ervaren op het gebied van klassenmanagement. Als oorzaken noemden zij de combinatiegroep en de grootte hiervan. Andere leerkrachten ervaren geen handelingsverlegenheid met betrekking tot het klassenmanagement maar geven aan wel interesse te hebben in het onderwerp.

Zelf ben ik twee dagen per week aanwezig in de groep. De groepsleerkracht van groep vijf is samen met mij verantwoordelijk voor de verandering in de klas. De leerkracht is bereid om samen te werken aan deze verandering. In dit onderzoek wordt onderzocht welke interventies er ingezet kunnen worden in groep vijf om ervoor te zorgen dat leerlingen zich aan de regels en routines houden. De twee leerkrachten van groep vijf werken hierin samen zodat de interventies op alle dagen van de week worden toegepast. De leerlingen hebben een belangrijke rol in dit onderzoek. Zij zijn mijn bron van informatie. De interventies moeten aansluiten op hun onderwijsbehoeften. Volgens van der Wolf en van Beukering (2009) zijn regels bedoeld om de zaken soepel te laten verlopen, niet als machtsmiddel. Daarom is het belangrijk dat de regels in samenspraak met de leerlingen worden

opgesteld. Of de regels in groep vijf in samenspraak met de leerlingen zijn opgesteld zal blijken uit het onderzoek.

De leerkrachten van groep vijf hebben belang bij dit onderzoek omdat ze gewenst gedrag van leerlingen willen versterken. Zij willen dat de leerlingen zich aan de afgesproken regels en routines houden. Leerlingen hebben belang bij dit onderzoek omdat duidelijk wordt welk gewenst gedrag van ze verwacht wordt. Aan het eind van het onderzoek zal blijken of de interventies die toegepast zijn in groep vijf ook bruikbaar zijn voor andere klassen, bijvoorbeeld voor groep 3/4. Het onderzoek levert nuttige en gewenste kennis voor de hele school op omdat het een onderwerp is wat in alle klassen voorkomt. Wellicht zijn er volgend schooljaar leerkrachten die handelingsverlegenheid ervaren omtrent het klassenmanagement en kunnen ze de interventies toepassen die onderzocht zijn in dit onderzoek. In mijn functie als leerkracht heb ik belang bij dit onderzoek omdat het mijn eigen kennis en vaardigheden zal vergroten.

1.3. Doelstelling

Het doel **in** het onderzoek is onderzoeken of veranderingen in het handelen van de leerkrachten van groep vijf ervoor kunnen zorgen dat gewenst gedrag van leerlingen, zoals het houden aan regels en afspraken, versterkt wordt. Dit zal bijdragen tot een verbetering van het pedagogisch klimaat in de groep.

Het doel **van** het onderzoek is dat er één lijn getrokken wordt omtrent het handhaven van regels en routines in die gelden in de klassen en in de school.

1.4. Centrale vraagstelling

Welke aanpassingen kunnen er gemaakt worden in het handelen van de leerkracht van groep vijf, om er voor te zorgen dat leerlingen uit groep vijf zich aan de gezamenlijk afgesproken (nieuwe) regels en routines houden die gelden in de klas?

1.5. Onderzoeksvragen en deelvragen

Onderzoeksvraag 1:

Wat is de huidige situatie met betrekking tot de regels en routines die gelden in groep vijf?

Onderzoeksvraag 2:

Welke interventies kunnen er ingezet worden om er voor te zorgen dat de leerlingen in groep vijf zich aan de afgesproken regels en routines houden?

Onderzoeksvraag 3:

Welke interventies hebben gewenst gedrag van leerlingen in groep vijf versterkt?

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

Dit theoretisch kader zal antwoord geven op de vraag: *‘welk leerkrachthandelen kan ervoor zorgen dat leerlingen zich aan afgesproken regels en routines houden’?* In de inleiding wordt beschreven waarom het van belang is dat leerlingen zich aan de regels en routines houden. In paragraaf 2.1 wordt beschreven wat er wordt verstaan onder het klassenmanagement en wat dat vraagt van het pedagogisch handelen van de leerkracht. Daarna worden in paragraaf 2.2. verschillende interventies beschreven gericht op het verbeteren van het klassenmanagement. Het doel van deze interventies is dat leerlingen zich bewust worden van de regels en routines en zich hier beter naar gaan gedragen. In paragraaf 2.3. worden een aantal onderzoeksinstrumenten beschreven en verantwoord die van toepassing zullen zijn voor dit onderzoek. Tenslotte wordt er in paragraaf 2.4. een korte samenvatting gegeven van de belangrijkste inzichten en de botsende concepten.

Inleiding

Het doel van klassenregels is het creëren van een prettige, veilige en ordelijke omgeving om in te leren en te leven. Goede regels en afspraken helpen bij het scheppen van een goed pedagogisch klimaat (Klamer-Hoogma, 2012). Emmer & Stough (2001) stellen dat als het klassenmanagement verbetert, de gedragsproblemen verminderen. Uit observaties in klassen blijkt dat ‘expertleraren’ een aantal anticiperende maatregelen nemen die gericht zijn op het voorkomen van probleemgedrag (Emmer & Stough, 2001). De directrice, van basisschool de Vrijburg wil dat er schoolbreed afspraken nageleefd worden omtrent het klassenmanagement. In groep vijf valt er volgens de leerkrachten nog winst te behalen omtrent het handhaven van regels en routines. Per onderzoeksvraag wordt er bestudeerde literatuur uitgewerkt. De bestudeerde literatuur helpt bij het beantwoorden van de centrale vraagstelling: *Welke aanpassingen kunnen er gemaakt worden in het handelen van de leerkracht van groep vijf, om er voor te zorgen dat leerlingen uit groep vijf zich aan de gezamenlijk afgesproken (nieuwe) regels en routines houden die gelden in de klas?*

2. 1. Pedagogisch handelen & klassenmanagement

In deze paragraaf wordt een antwoord gegeven op de volgende vraag: *‘Wat voor leerkrachthandelen is volgens de literatuur nodig om er voor te zorgen dat leerlingen zich aan afgesproken regels en routines houden?’*

Verantwoording begrippen

Onder **leerkrachthandelen** wordt het handelen van de leerkracht verstaan.

Een **regel** is een voorschrift over iets dat wel of niet mag (Marzano, 2012).

Een **routine** is iets dat steeds opnieuw gebeurt (Marzano, 2012).

Onder klassenmanagement wordt verstaan de manier waarop de leerkracht het werken in de klas organiseert. De belangrijkste pijlers binnen het klassenmanagement zijn het didactisch en het pedagogisch klimaat. Het pedagogisch klimaat is een voorwaarde om tegemoet te komen aan het didactische gedeelte van het klassenmanagement. Volgens Johansen (2011) staat slecht klassenmanagement in verband met storend gedrag. In dit onderzoek wordt onderzocht of het klassenmanagement van de leerkrachten van groep vijf verbeterd kan worden. volgens Johansen (2011) is het mogelijk dat het ongewenste gedrag dan verminderd. Mogelijk wordt het ongewenste gedrag van leerlingen dan minder volgens Johansen (2011).

Volgens Freiberg en Lamb (2009, p. 101) zijn er verschillen tussen twee typen klassenmanagement. De belangrijkste verschillen zijn weergegeven in onderstaand schema.

Docentgerichte klassen	Persoonsgerichte klassen
De docent alleen is de leider	Leiderschap is gedeeld
Management is een vorm van overzicht	Management is een vorm van sturing
De docent neemt verantwoordelijkheid voor al het papierwerk en de organisatie	Leerlingen zijn de begeleiders van het werk in de klas
Discipline komt vanuit de docent	Discipline komt vanuit jezelf
Een aantal leerlingen zijn de helpers van de docent	Alle leerlingen hebben de mogelijkheid om deel uit te maken van het klassenmanagement
De docent bepaalt de regels en deelt die mede aan de leerlingen	Regels worden door docent en leerlingen samen ontwikkeld in een klassenverdrag
Consequenties zijn vast voor alle leerlingen	Consequenties reflecteren individuele verschillen
Beloningen zijn meestal extrinsiek	Beloningen zijn meestal intrinsiek
Leerlingen hebben beperkte verantwoordelijkheden	Leerlingen delen in klassen-verantwoordelijkheden
Een aantal leden van de gemeenschap komen het klaslokaal binnen	Partnerschappen worden gevormd met het bedrijfsleven en gemeenschappen om de leermogelijkheden van leerlingen te verrijken en te verbreden

Freiberg en Lamb (2009) spreken hun voorkeur uit voor een meer persoonsgericht klassenmanagement. Vanuit observaties zal duidelijk worden welk klassenmanagement gehanteerd wordt in groep vijf van basisschool de Vrijburg. Een verandering van 'ik heb de leiding' naar 'wij hebben de leiding' is niet makkelijk voor de docent maar heeft grote voordelen voor zowel de leerkracht als de leerlingen. Uit wereldwijd onderzoek kan volgens Marzano (2012) geconcludeerd worden dat van alle factoren het pedagogisch handelen en klassenmanagement het grootste effect heeft op de leerprestaties. Voor de opzet van dit onderzoek is het van belang dat het klassenmanagement van groep vijf bestudeerd zal worden. Uit deze paragraaf is duidelijk geworden dat een goed klassenmanagement invloed kan hebben op het gedrag van leerlingen. Voor het managen van een groep kunnen vier actiedomeinen worden opgesteld. Deze paragraaf wordt verder uitgewerkt aan de hand van deze vier domeinen van Marzano (2012).

2.1.1. Opstellen van routines en regels en toezien op de naleving ervan.

Als interventie beschrijft Marzano (2012) dat er duidelijke regels en routines opgesteld moeten worden voor algemeen gedrag. Deze regels moeten voor de hele school gelden. Hierbij gaat het vooral om gewenst gedrag. De regels kunnen opschreven worden in een schrift en aan het begin van het jaar kenbaar gemaakt worden aan leerlingen en ouders. Als de regels worden overtreden moeten er passende maatregelen genomen worden. Deze maatregelen zullen niet altijd het gewenste effect hebben. Als er geen gedragsverbetering optreedt, kan het zijn dat de maatregel niet effectief is en moeten er andere maatregelen overwogen worden die wel het beoogde effect hebben. In dit onderzoek wordt onderzocht of de regels en routines duidelijk zijn voor de leerlingen en de leerkrachten van groep vijf. Ook zal er onderzocht worden op welke wijze de regels zijn opgesteld en of de leerlingen inbreng hebben gehad bij het opstellen hiervan.

Volgens Van der Wolf en Van Beukering (2009) is punctualiteit van de kant van de leraar, zoals op tijd beginnen, een duidelijk signaal aan leerlingen. In het onderzoek zal met behulp van observaties onderzocht worden of de leerkrachten van groep vijf punctueel zijn en dus duidelijke signalen geven aan de leerlingen. Punctueel zijn gaat samen met goede routines. Een heldere structuur gedurende de dag en de week en duidelijke markeringspunten zijn belangrijk, zodat de leerlingen weten hoe de dag is ingedeeld (Van der Wolf & Van Beukering, 2009).

Volgens van der Wolf en van Beukering (2009) zijn regels bedoeld om de zaken soepel te laten verlopen, niet als machtsmiddel. Daarom worden deze vaak samen met de leerlingen opgesteld. Benadruk wat de leerling kan doen om een concreet doel te bereiken, dus minder op wat hij niet moet doen. Het is belangrijk om leerlingen aan de afspraken te herinneren en hen ervan te overtuigen dat ze zich aan de afgesproken regels moeten houden. Dit wordt bereikt door geen loze waarschuwingen te geven. In het onderzoek wordt onderzocht welke corrigerende consequenties de leerkrachten van groep vijf hanteren. Hiervoor zal het handelen van de leerkrachten geobserveerd worden.

2.1.2. Uitvoeren van maatregelen bij ordeverstoring gedrag.

Marzano (2012) schrijft dat leraren gebruik moeten maken van specifieke vormen van aanpak om gepast gedrag te belonen en ongepast gedrag te herkennen en daarop maatregelen te nemen. De school kan daarbij helpen door een plan van aanpak op te stellen voor het handhaven van regels en routines voor de hele school. Op basisschool de Vrijburg zijn, door de directrice en de leerkrachten, schoolbreed regels en routines opgesteld. Deze regels gelden voor de hele school. In de praktijk worden deze regels en routines aan het begin van het schooljaar besproken met alle leerkrachten. Vervolgens worden deze afspraken vastgelegd in de schoolgids. Uit ervaring blijkt echter dat er daarna niet meer naar gekeken en over gesproken wordt, waardoor deze regels en routines vervagen. Het is belangrijk om leerlingen aan de afspraken te herinneren en hen ervan te overtuigen dat ze zich aan de afgesproken regels moeten houden.

Delfos (2000) schrijft docenten regels voor, die gedragsverandering kunnen veroorzaken. De drie gouden regels van Delfos (2000, p. 96) zijn:

1. Doormiddel van corrigerend optreden of straffen kan men slecht gedrag stoppen en wordt de kans op dit gedrag kleiner als de pakkans groot is;
2. Nieuw gedrag kan alléén aangeleerd worden door het te bekrachtigen; Bekrachtigen kan door middel van een beloning, zowel materieel, als immaterieel.
3. Het afleren van slecht gedrag kan alléén door het te laten uitdoven, bijvoorbeeld door het te negeren.

Tijdens het onderzoek zal geobserveerd worden welke bekrachtigingen de leerkrachten van groep vijf toepassen in hun leerkrachthandelen. Vervolgens zal er onderzocht worden of hier eventueel aanpassingen in gemaakt kunnen worden.

Volgens Boon (2009) is de techniek van het negeren of gedogen minder geschikt in de klas. Volgens Parsonson (2012) creëren of behouden leerkrachten een problematische klas doordat ze gebruik blijven maken van ineffectieve strafmethodes, zoals bijvoorbeeld de leerling uit de klas verwijderen. De eerste en de belangrijkste strategie voor leerkrachten is om een positieve relatie op te bouwen met alle leerlingen, op de voet gevolgd door het gebruik maken van effectieve methodes, eenvoudige en duidelijke regels die gelden in het klaslokaal, duidelijke grenzen en een sterke focus op het benoemen van het gewenste gedrag van de leerling. Boon (2009) heeft het idee van de schrijfstraf uitgewerkt voor leerlingen in het voortgezet onderwijs en eventueel ook in de eindfase

van het primair onderwijs. Of een straf effectief is, hangt af van de manier waarop de leraar de straf introduceert. Leerlingen horen vooraf een duidelijke en eerlijke waarschuwing te krijgen. De toon en de manier waarop zijn belangrijk. Doeltreffende straffen zijn altijd gericht op het verbeteren van het gedrag van de leerling (Van der Wolf & Van Beukering, 2009). Bateman en Golly (2008) waarschuwen docenten ervoor in de valkuil te trappen leerlingen straf te geven of uit de klas te verwijderen zonder dat er duidelijk wordt onderwezen welke regel is overtreden. Het gevolg hiervan is dat de leerling niet heeft geleerd wat er van hem/haar verwacht wordt. Leraren die proberen probleemgedrag via strenge maatregelen aan te pakken, komen niet tot het gewenste resultaat. Autoritair en hard optreden leidt meestal tot meer agressie en onrust (Van der Ploeg, 2007). Door middel van observaties zal onderzocht worden of de leerkrachten van groep vijf autoritair optreden en welke maatregelen er toegepast worden bij gedragsovertredingen.

Gartrell (2001) geeft vijf redenen waarom time-out of uitsturing een ongewenste maatregel is bij leerlingen:

1. Het zorgt voor controle die van buitenaf is opgelegd, zodat het kind een gevoel van ineffectiviteit wordt bezorgd;
2. Door het kind buiten de situatie te plaatsen komt men niet tegemoet aan de behoefte van het kind; het ontwikkelt geen alternatieve strategieën;
3. Het kind ontwikkelt geen zelfwaardering en zelfvertrouwen en anderen kunnen het kind gaan zien als lastpak;
4. Het jonge kind kan moeite hebben met het leggen van de link tussen zijn eigen gedrag en de consequenties die het ervaart;
5. Buiten de klas verliest het kind kans op sociaal leren.

Deze nadelen wegens volgens Velderman (2007) zwaarder naarmate leerlingen ouder worden en nog belangrijker is het feit dat uitsturen van de leerling niet leidt tot inzicht in de eigen situatie. Het kind ondergaat de time-out en blijft passief (Velderman, 2007). Er zal onderzocht worden van welke strafmaatregelen de leerkrachten van groep vijf gebruik maken. Leerlingen uit de klas sturen blijkt dus geen effectieve maatregel volgens Velderman (2007). Echter een tegengeluid komt van Sterling, Turner en Watson (1999). Zij beweren namelijk dat een time-out een effectieve strategie is om positief gedrag te bevorderen. Daarbij moet wel genoemd worden dat het belangrijk is om kennis te hebben van de procedures die bij een time-out horen. Ik vind zelf dat een time-out in sommige gevallen een geschikte maatregel kan zijn voor ordeverstoring gedrag. Het moet echter wel duidelijk zijn voor de leerlingen waarom ze een time-out krijgen en welk gedrag er van ze verwacht wordt. Met behulp van observaties zal onderzocht worden of de leerkrachten van groep vijf gebruik maken van time-outs.

Beloningen kunnen verbale of non-verbale uitingen, voorrechten, tastbare beloningen of elementen in een beloningssysteem zijn. Bekrachtiging in de vorm van belonen vergroot de kans dat gewenst gedrag terugkomt (Golly & Sprague, 2009). Uiteindelijk hoeft de docent steeds minder beloningen uit te delen. Dit komt doordat de leerlingen door consequente toepassing van de regels en het goede voorbeeld, intrinsiek gemotiveerd raken om het goede te doen. Met behulp van observaties zal onderzocht worden welke beloningen en straffen de leerkrachten van groep vijf toepassen.

2.1.3. Zorgen voor een effectieve relatie tussen leraar en leerlingen

Van Lieshout (2002) schrijft dat de relatie en interactie tussen de leerkracht en leerling belangrijk is voor het verminderen van probleemgedrag van leerlingen. De relatie tussen leraar en leerling wordt van groot belang geacht voor de leerprestaties en het welbevinden van de leerling (Stevens, 2009). Een kind doet het zo goed als het kan (Greene, 2005). Wees positief en heb hoge verwachtingen van

de leerlingen. Het treffen van strafmaatregelen zou een goede relatie tussen leraar en leerlingen in de weg staan (van Geel, 2006). Er zal onderzocht worden of dit ook het geval is bij de leerkrachten in groep vijf. Het hoeft echter niet de relatie tussen de leraar en de leerling te schaden. Het zo snel mogelijk herstellen van die relatie na een voorval is van zeer groot belang (Visser, 2001). Hierdoor ziet de leerling in dat, ondanks de problemen, de leerkracht hem niet persoonlijk afkeurt. Marshall (2005) vindt procedures en regels in een klas, team, en school een belangrijk onderdeel van het klassenmanagement. Hij noemt drie principes waaruit een docent kan handelen:

1. Benader leerlingen positief. Zij presteren beter wanneer ze zich beter voelen;
2. Biedt leerlingen keuzes aan in situaties en activiteiten;
3. Reflecterende vragen aan leerlingen stellen is effectief.

Marshall (2005) concludeert dat het naleven van deze drie basisprincipes een effectieve benadering is om verantwoordelijk gedrag te stimuleren. Verantwoordelijk gedrag bevordert vervolgens de intrinsieke motivatie van de leerling en vermindert ongewenst gedrag. Voor de opzet van het onderzoek betekent dit dat er gekeken zal worden naar de procedures die de leerkrachten van groep vijf hanteren. Het klassenmanagement zal bestudeerd worden.

2.1.4. Zorgen voor de juiste mentale houding.

Docentgedrag is belangrijk (van Acker, 2005; van Lieshout, 2002). Van Acker (2005) vindt het niet terecht als beweerd wordt dat leerlingen zich onaangepast gedragen in de klas omdat ze thuis niet goed opgevoed zijn. Het kan een rol spelen maar de belangrijkste invloed van het gedrag in de klas is altijd te vinden in de klas zelf (Acker 2005).

De mentale houding van de leerkracht kan volgens Marzano (2012) versterkt worden door alertheid van de leerkracht in de groep te stimuleren. Dit wordt gedaan door praktijkuitwisseling met ervaren collega's. Ook moeten leerkrachten proberen te begrijpen wat de redenen zijn van een ordeverstoring. Door de eigen houding ten opzichte van specifieke leerlingen onder de loep te nemen, wordt een soepel lopend klassenmanagement gestimuleerd. Volgens Van der Wolf en Van Beukering (2009) zijn alerte leraren in staat te anticiperen. Ze letten op en handelen snel als dat nodig is. Als leerlingen weten dat hun leraar goed oplet, orde houdt en steeds bij de les is, zijn zij taakgerichter, beter geconcentreerd en zullen er minder snel problemen voordoen. Hiermee wordt aangegeven dat een leerkracht snel moet handelen en niet het gedrag moet negeren zoals Delfos (2000) beweert. In het onderzoek zal onderzocht worden op welke manier orde wordt gehandhaafd door de leerkrachten van groep vijf.

2.2. Interventies

In deze paragraaf wordt antwoord gegeven op de volgende vraag: *Welke interventies staan beschreven in de literatuur die gewenst gedrag van leerlingen bevorderen?* Hieronder worden twee belangrijke begrippen verantwoord die voor dit onderzoek van toepassing.

Verantwoording begrippen

Een **Interventie** is een actieve handeling om een probleem op te lossen (Golly & Sprague, 2009).

Met **gewenst gedrag** wordt in dit onderzoek bedoeld dat de leerlingen zich aan de afgesproken regels en afspraken houden.

Er worden in deze paragraaf drie verschillende interventies uitgewerkt. Deze interventies zijn uitgekozen omdat ze het klassenmanagement kunnen versterken. Deze interventies zouden ervoor kunnen zorgen dat de leerlingen zich beter aan de regels en routines houden. Eerst wordt er een beloningssysteem als interventie uitgewerkt: 'The Good Behavior Game' (Barrish, Saunders & Wolf, 1969; Harris & Sherman, 1973; Kleinman & Saigh, 2011; Medland & Stachnik, 1972). Vervolgens

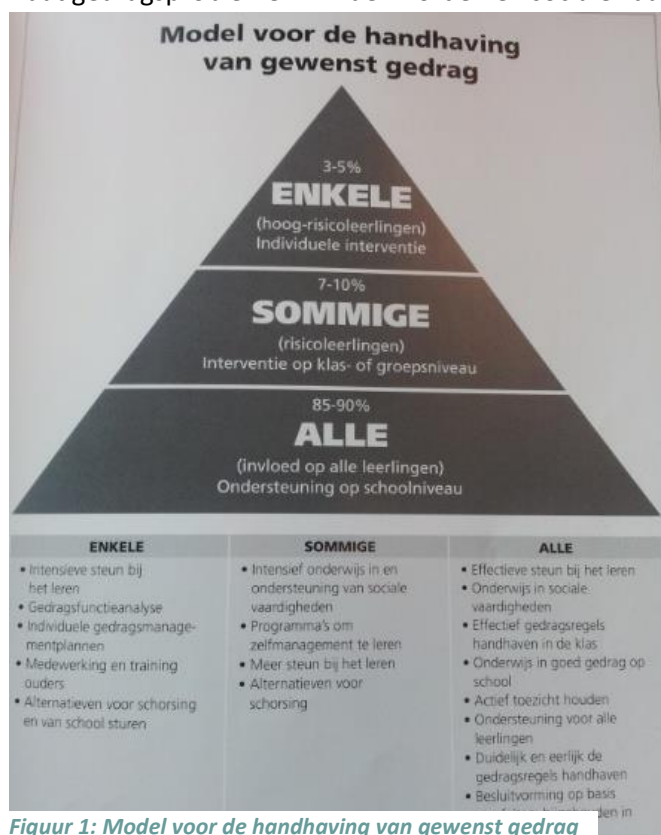
wordt de benadering PBS beschreven (Golly & Sprague, 2009). Ten slotte worden er een aantal losse aanpassingen genoemd door Kern en Clemens (2007) die eventueel gemaakt zouden kunnen worden in het leerkrachthandelen. Echter alle interventies hebben als doel het versterken van gewenst gedrag van leerlingen in groep vijf, namelijk dat ze zich houden aan afspraken en regels die gelden in de klas.

2.2.1. The Good Behavior Game

Deze interventie (Barrish, Saunders & Wolf, 1969; Harris & Sherman, 1973; Kleinman & Saigh, 2011; Medland & Stachnik, 1972) kan gebruikt worden om het storende gedrag in de klas te verminderen. Eerst worden regels opgesteld die het positieve gedrag zullen bevorderen, zoals bijvoorbeeld: 'respect hebben voor anderen.' Hang de regels op in het zicht van de leerlingen. Deel de groep vervolgens in twee teams. Deze twee teams kunnen punten verdienen als ze de regels naleven. Maak de punten zichtbaar op een soort scorebord. Stel een minimum aantal te behalen punten per dag per team voor. Als een team de minimale punten behaald volgt een beloning. Een beloning kan bijvoorbeeld zijn dat het team een paar minuten langer pauze mag houden. Of deze interventie toe te passen is in groep vijf zal blijken uit verder onderzoek.

2.2.2. Positive Behavior Support

Hemels (2010) stelt dat Positive Behavior Support een benadering is die op veel scholen in de Verenigde Staten en Noorwegen met succes wordt ingezet. Het is gericht op het voorkomen van problemen door de omstandigheden te veranderen, zoals lesrooster, gedragsregels, leren van nieuwe vaardigheden en stimuleren van positief gedrag. Uit onderzoek is gebleken (Hemels, 2010) dat gedragsproblemen minder worden en sociale vaardigheden en leerprestaties verbeteren bij

Figuur 1: Model voor de handhaving van gewenst gedrag (Golly & Sprague, 2009).

toepassing van PBS. Ook neemt de tevredenheid over het lesgeven onder leerkrachten toe, omdat zij zich minder machteloos voelen. Regels en routines kunnen van leraar tot leraar verschillen, maar die van de goede leraar zijn erg duidelijk. Het is heel moeilijk om gedragsverwachtingen te handhaven in een klas als er geen eenduidige regels zijn over lopen in het lokaal, het vragen stellen aan of reageren op de leraar of zelfstandig werken. Met het model van Sprague en Walker (2000) dat hiernaast is afgebeeld worden de leerlingen in drie groepen verdeeld:

1. Regels die voor alle leerlingen gelden (de onderste laag);
 2. Extra optreden voor een klein aantal leerlingen (de middelste laag);
 3. Specifieke, doelgerichte interventies voor enkele leerlingen (bovenste laag).
- Hiermee wordt aangegeven dat elke groep een eigen benadering vereist wat betreft interventiestrategieën. Één strategie die op alle leerlingen van toepassing is, werkt niet.

De school heeft er op z'n minst drie nodig (Golly & Sprague, 2009). Voor de opzet van dit onderzoek is het van belang dat er een interventie ontworpen zal worden voor de onderste laag, alle leerlingen.

2.2.3. Factoren die bijdragen aan het versterken van gewenst gedrag

Effectief onderwijs en een positief leerklimaat waarin weinig probleemgedrag voorkomt, is wat iedere leerkracht wenst. Kern en Clemens (2007) hebben een literatuurstudie gedaan naar factoren die hieraan zullen bijdragen:

- Duidelijke eenvoudige regels en verwachtingen die consequent en eerlijk zijn;
- Voorspelbaarheid van activiteiten door gebruik te maken van routines;
- Gewenst gedrag benoemen. Dit moet specifiek en beschrijvend. Voor elke keer dat een kind negatief gecorrigeerd wordt staan er minstens vier positieve benaderingen tegenover;
- Omdat storend gedrag vaak veroorzaakt wordt doordat de leerling de leerstof niet begrijpt is het belangrijk om te controleren of er voldaan wordt aan de onderwijsbehoeften van de leerling;
- Alle leerlingen moeten de mogelijkheid krijgen om antwoord te geven op gestelde vragen. Een strategie om de betrokkenheid van leerlingen te verhogen is door de leerlingen het antwoord op een door de leerkracht gestelde vraag op te laten schrijven. Dit geeft ieder kind de mogelijkheid om te antwoorden op de vraag.
- De opstelling van tafels organiseren in rijen in plaats van in groepjes;
- Zorg voor een effectieve instructie door pas te beginnen met de instructie als alle leerlingen aandacht tonen. Zorg dat de instructie duidelijk is;
- Zorg dat korte taken worden afgewisseld met langere taken. Na de pauze bijvoorbeeld starten met eenvoudige taken en vervolgens een moeilijkere taak geven zodat de leerlingen de kans krijgen om te wennen aan het rustig werken bij een langere taak;
- Zorg dat bij het geven van de instructie een juist tempo wordt aangehouden. Leerlingen moeten mogelijkheden krijgen om te reageren;
- Gebruik de interesses van leerlingen als basis voor activiteiten. Geef leerlingen ook keuze in activiteiten die ze leuk vinden. Dit zal de betrokkenheid verhogen en het probleemgedrag verminderen;

Niet alle uitspraken van Kern en Clemens (2007) zijn bruikbaar in de praktijksituatie van groep vijf. De leerlingen worden niet in rijen georganiseerd maar in groepjes. Dit is nodig voor de coöperatieve werkvormen (Förner & Kenter, 2000) waar schoolbreed afspraken over zijn gemaakt.

2.3. Onderzoeksinstrumenten

Het is belangrijk dat met behulp van de onderzoeksinstrumenten aan de orde komt welke regels en routines bekend zijn bij de leerlingen en aan welke regels en routines meer aandacht besteed moet worden. Er wordt onderzocht of er nieuwe regels toegevoegd moeten worden. Dit wordt onderzocht door middel van observaties en interviews. Het is tevens belangrijk dat bij de onderzoeksinstrumenten het leerkrachthandelen aan de orde komt. Docentgedrag is belangrijk (van Acker, 2005; van Lieshout, 2002). Er zal onderzocht worden op welke wijze de leerkrachten van groep vijf regels en routines handhaven. Vervolgens zal er onderzocht worden welke interventies het beste toegepast zouden kunnen worden om het leerkrachthandelen te veranderen en het positieve gedrag van leerlingen te versterken. Een aantal onderzoeksinstrumenten worden herhaald nadat de leerkrachten interventies hebben toegepast. Op deze manier wordt er onderzocht of de interventies het gewenste effect hebben gehad. Er vindt dus een voor – en eindmeting plaats die met elkaar vergeleken kunnen worden. Met de resultaten van de onderzoeksinstrumenten zal aan het eind van het onderzoek antwoord gegeven worden op de onderzoeksvragen en de centrale vraagstelling.

2.4. samenvatting belangrijkste inzichten.

Pedagogisch handelen & Klassenmanagement

Klassenregels zijn belangrijk bij het creëren van een prettige, veilige en ordelijke omgeving. Goede regels en afspraken zullen bijdragen aan een goed pedagogisch klimaat (Klamer-Hoogema, 2012). In het onderzoek is het nodig dat het klassenmanagement van de leerkrachten van groep vijf onderzocht wordt. Er moeten duidelijke regels en routines opgesteld worden in groep vijf (Marzano, 2012). Daarbij is het belangrijk dat de leerkrachten van groep vijf punctueel zijn (Van der Wolf & Van Beukering, 2009). Over welke maatregelen er uitgevoerd moeten worden bij ordeverstoring gedrag bestaan veel botsende concepten. Volgens Boon (2009) is de techniek van het negeren minder geschikt voor in de klas. Echter volgens Delfos (2006) kun je slecht gedrag afleren door het te laten uitdoven, bijvoorbeeld door het gedrag te negeren. De leerkrachten van groep vijf ervaren in de praktijk dat het negeren van ongewenst gedrag niet het gewenste effect heeft. Gartrell (2001) noemt vijf redenen waarom een time-out of een uitsturing een ongewenste maatregel is. Deze vijf redenen zijn eerder al genoemd in paragraaf 2.1.2. Een tegengeluid komt van Sterling, Turner en Watson (1999). Zij beweren dat een time-out een effectieve strategie is om positief gedrag te bevorderen. Ik denk zelf dat een time-out een geschikte maatregel is als daarbij duidelijk wordt gemaakt aan de leerling waarom hij/zij een time-out krijgt. De relatie en interactie tussen de leerkracht en leerlingen is belangrijk voor het verminderen van probleemgedrag van leerlingen (Van Lieshout, 2002). De leerkracht kan volgens Marzano (2012) voor een juiste mentale houding zorgen door alert te zijn en door praktijkwisseling met ervaren collega's.

Interventies

Er worden 3 interventies genoemd:

1. The Good Behavior Game (Barrish, Saunders & Wolf, 1969; Harris & Sherman, 1973; Kleinman & Saigh, 2011; Medland & Stachnik, 1972);
2. Positive Behavior Support (Golly & Sprague, 2009);
3. Factoren van Kern en Clemens (2007) die bijdragen aan het versterken van gewenst gedrag.

De eerste twee interventies kunnen toegepast worden in groep vijf. Niet alle factoren van Kern en Clemens (2007) sluiten aan bij de visie van de leerkrachten. De leerlingen zullen in groepjes blijven zitten omdat de leerkrachten vaak coöperatieve werkvormen toepassen. Er zal niet gekeken worden naar de inhoud van de leerstof omdat dit niet relevant is voor het onderwerp: 'het klassenmanagement'.

Onderzoeksinstrumenten.

In het onderzoek worden er verschillende onderzoeksinstrumenten ingezet (Harinck, 2013). Uit analyse van de onderzoeksresultaten zal blijken welke interventies toegepast kunnen worden in groep vijf van basisschool de Vrijburg. Aan het eind van het onderzoek zal met dezelfde onderzoeksinstrumenten gekeken worden of de ingezette interventies effect hebben gehad.

Hoofdstuk 3: Opzet van het onderzoek

In dit hoofdstuk wordt de opzet van het praktijkonderzoek beschreven. Ik verantwoord de keuzes voor de doelgroep, de onderzoeksmethode en de instrumenten. Vervolgens wordt er weergegeven op welke wijze de begrippen: validiteit, betrouwbaarheid en triangulatie van toepassing zijn in dit onderzoek. Tenslotte wordt duidelijk gemaakt hoe gecommuniceerd wordt met de schoolorganisatie over de opzet, uitvoering en communicatie over het praktijkgerichte onderzoek.

3.1. de doelgroep

Voor dit onderzoek zullen er gegevens verzameld worden van verschillende betrokkenen. Tot de onderzoeksgroep behoren de leerkrachten (N=2) en de leerlingen van groep vijf (N=24). De leerkrachten van groep vijf observeren elkaar tijdens het lesgeven. Deze gegevens zullen verwerkt worden in het onderzoek.

3.2. de onderzoeksmethode

In dit praktijkgerichte onderzoek is er gekozen voor de opzet van een actieonderzoek. Volgens Ponte (2000) is een actieonderzoek een onderzoek dat gericht is op het eigen handelen van de leraar en de situatie waarin dat handelen plaatsvindt. Het handelen van de leerkrachten van groep vijf staat in dit onderzoek centraal. Meestal gaat het bij actieonderzoek om het handelen van de leerkracht met een groep leerlingen op klassenniveau. Er wordt gericht informatie verzameld over aspecten van dat handelen, wat leidt tot reflectie op het eigen handelen, zo nodig resulterend in bijsturing daarvan (Harinck, 2013). Dit onderzoek richt zich op het handelen van de leerkrachten van groep vijf omtrent het handhaven van regels en routines. *Hoe kunnen de leerkrachten ervoor zorgen dat de leerlingen van groep vijf zich aan de afgesproken regels en routines houden?* Het actieonderzoek gebeurt in dialoog met collega's. Daarnaast heeft dit praktijkonderzoek ook veel overeenkomsten met een ontwerponderzoek (Harinck, 2013). In het onderzoek zullen namelijk interventies toegepast worden. Het gaat om een praktische activiteit, namelijk ontwerpen. Het ontwerpen zal ondersteund worden door onderzoek.

3.3. De onderzoeksinstrumenten

In deze paragraaf worden de onderzoeksinstrumenten beschreven. Het gaat er om kennis te verzamelen over een bepaald, van tevoren vastgelegd, onderwerp waarbij verkregen kennis is vastgelegd in één of meer onderzoeksvragen. Deze kennis wordt op een gestructureerde wijze verzameld (Harinck, 2013). In dit onderzoek worden er gegevens verzameld met behulp van observaties, interviews, vragenlijsten en documentenanalyses. In bijlage 1 is een overzicht te zien van alle onderzoeksinstrumenten die ingezet worden per onderzoeksvraag. Hieronder worden de onderzoeksinstrumenten per onderzoeksvraag beschreven.

3.3.1. Onderzoeksvraag 1

Volgens Harinck (2013) is observatie een waarnemingsmethode waarbij de onderzoeker meestal passief blijft en probeert zo objectief mogelijk gegevens te verkrijgen. In dit praktijkonderzoek worden gestructureerde en semigestructureerde observaties uitgevoerd in groep vijf. Bij de gestructureerde observatie wordt er een checklist van de klassenorganisatie ingevuld (Golly & Sprague, 2013). Deze checklist is terug te zien in bijlage 2. Bij de semigestructureerde observatie wordt er geobserveerd via aandachtspunten. Het ligt niet vast hoe deze observatie genoteerd wordt. Wel weet de observator waar hij op moet letten (Harinck, 2013). Een aandachtspunt tijdens de

semigestructureerde observaties is het leerkrachthandelen. Er zal geobserveerd worden welke consequenties de leerkrachten toepassen bij gedragsovertredingen. Elke keer zal er een notitie gemaakt worden van een consequentie. Daarnaast zal er geobserveerd worden welke positieve bekrachtigingen de leerkrachten van groep vijf toepassen. Uiteindelijk zullen deze resultaten in procenten in een cirkeldiagram worden weergegeven in hoofdstuk 4. Op deze manier wordt het leerkrachthandelen bestudeerd en zal duidelijk worden welke aanpassingen hierin gemaakt kunnen worden.

Bij het opstellen van de vragenlijst is er vooral gekeken naar de volgende soorten regels:

1. Het gedrag van leerlingen;
2. Het gebruik van het lokaal, materialen en apparatuur;
3. Het begin en einde van de dag;
4. Overgangen en onderbrekingen (Marzano, 2010).

De vragenlijst wordt zo opgesteld dat deze een verloop heeft van een normaal gesprek. De vragenlijst wordt gestructureerd door blokken te maken van vragen die bij elkaar horen. De vragenlijst wordt niet te uitgebreid. Er zullen vragen gesteld worden waarbij leerlingen 'weet ik niet' kunnen invullen. Op deze manier wordt voorkomen dat leerlingen die de vraag niet kunnen beantwoorden zo maar wat invullen. Er zullen eenduidige formuleringen gebruikt worden. Omdat het aantal leerlingen een grote groep is zal ik bij de vragenlijst gebruik maken van gesloten vragen (Van der Donk & Van Lanen, 2009). De vragen zullen gesteld worden in de vorm van stellingen zoals:

1. Meester of juf staat 's ochtends / 's middags bij de deur om mij te begroeten;
2. Ik zou het fijn vinden als meester/juf 's ochtends bij de deur staat en mij begroet als ik binnenkom;
3. Ik weet welke regels er gelden in de klas.

Deze stellingen kunnen de leerlingen beantwoorden met waar of niet waar. De uitgewerkte vragenlijst is te zien in bijlage 3.

Tijdens het onderzoek zullen verschillende mensen bevraagd worden. Bij deze onderzoeksvraag worden de groepsleerkracht en vijf leerlingen uit groep vijf geïnterviewd. Deze interviews zijn semi-structureerd. In de interviews wordt er gevraagd naar regels en afspraken die gelden in groep vijf en op welke wijze deze worden gehandhaafd. Hieronder staan een aantal vragen die verwerkt zijn in de interviews:

- Kun je mij vertellen welke regels er gelden in de klas?
- Hoe zijn deze regels opgesteld?
- Wanneer zijn deze regels opgesteld?

Een verdere uitwerking van de vragen is terug te zien in bijlage 4 en 5.

Bij de documentenanalyse wordt vooral gebruik gemaakt van interne informatiebronnen (van der Donk & Van Lanen, 2009). Er zal zorgvuldig worden omgegaan met privacygevoelige gegevens. Aan de directrice zal er toestemming gevraagd worden voor het gebruik van de documenten in het onderzoek. Er zal vooral gebruik gemaakt worden van schoolgebonden beleidsdocumenten. Daartoe behoort de schoolgids en het schoolplan. Er zal bestudeerd worden wat in de schoolgids beschreven staat over regels en afspraken op basisschool de Vrijburg. De resultaten van deze analyse zijn beschreven in hoofdstuk 4.

3.3.2. Onderzoeksvraag 2

Om antwoord te krijgen op onderzoeksvraag twee zal alleen het onderzoeksinstrument: 'bevragen' ingezet worden. Volgens Van der Donk en Van Lanen (2009) wordt bij het bevragen naar de onderwijspraktijk vanuit het gezichtspunt van de persoon of de groep gekeken die wordt bevroegd. Door betrokkenen in de school te bevragen, wordt er gericht data verzameld. Door te bevragen wordt er zicht verkregen op informatie die niet direct kan worden waargenomen. Tijdens de interviews wordt gebruik gemaakt van de trechterstructuur Van Bartelds (1987). Eerst worden algemene vragen gesteld en daarna wordt er steeds verder ingezoomd op de belangrijkste gesprekspunten. Tijdens het interview wordt gebruik gemaakt van verschillende soorten vragen zoals bijvoorbeeld: Inleidende vragen, vervolgvragen, verdiepende vragen, specificerende vragen, directe vragen, indirecte vragen, structurerende vragen, pauzemomenten en interpreterende vragen (Kvale, 1996).

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag worden vijf leerlingen uit groep vijf, de directrice en de leerkracht van groep vijf geïnterviewd. In de inleiding van het interview wordt toestemming gevraagd om het interview te filmen. De interviews worden vastgelegd op video zodat deze later uitgewerkt kunnen worden (van der Donk & van Lanen, 2009). De opnames van de interviews zijn dus bij mij, als onderzoeker, aanwezig. Deze beelden zijn van belang voor het onderzoek en zullen dan ook alleen hiervoor gebruikt worden. Het is niet de bedoeling dat de opnames openbaar worden gemaakt.

Na afloop van de interviews is toestemming gevraagd aan de betrokkenen om de resultaten van het interview te verwerken in het onderzoek. Alle betrokkenen hebben hier toestemming voor verleend. De volgende vragen worden gesteld in de interviews:

- Wat zou je er van vinden als de regels en afspraken opnieuw bekeken en aangepast worden namenspraak met de leerlingen?
- Wat vind je van de interventie: 'The Good Behavior Game'?

Een verdere uitwerking van de vragen is terug te zien in bijlage 6.

3.3.3. Onderzoeksvraag 3.

Om antwoord te krijgen op onderzoeksvraag drie zullen verschillende onderzoeksinstrumenten ingezet worden. Om erachter te komen of de ingezette interventies het gewenste effect gehad hebben worden dezelfde instrumenten ingezet als bij onderzoeksvraag één. De leerkrachten en leerlingen zullen opnieuw geïnterviewd worden. Ook zal er nog eens gekeken worden naar de organisatie van het klassenmanagement met behulp van de checklist zoals weergegeven in bijlage 2. Het leerkrachthandelen zal opnieuw geobserveerd worden zoals eerder beschreven in paragraaf 3.3.1. Deze resultaten zullen vergeleken worden met de eerder verkregen resultaten.

3.4. validiteit, betrouwbaarheid en triangulatie

Een belangrijk kwaliteitscriterium in het praktijkonderzoek is de triangulatie (Harinck, 2013). In dit praktijkonderzoek wordt er gebruik gemaakt van meerdere gegevensbronnen. Verschillende instrumenten dienen tot dezelfde uitspraak te leiden, mits ze maar betrouwbaar en valide zijn (Harinck, 2013). In dit onderzoek wordt ervoor gezorgd dat een onderzoeksvraag wordt onderzocht met behulp van verschillende onderzoeksinstrumenten. Er wordt tijdens het praktijkonderzoek rekening gehouden met verschillende invalshoeken. Zo wordt er bijvoorbeeld informatie verzameld bij verschillende informanten, namelijk bij leerkrachten, leerlingen en directieleden. De kwaliteit van een operationalisatie, vastgelegd in het onderzoeksinstrument, wordt uitgedrukt met de begrippen: betrouwbaarheid en validiteit. Met betrouwbaarheid wordt verwezen naar de herhaalbaarheid, de nauwkeurigheid van een 'meting.' Met validiteit wordt bedoeld of het instrument datgene laat zien wat nodig is (Harinck, 2013). Doordat een aantal dezelfde onderzoeksinstrumenten worden ingezet

aan het begin en het eind van het onderzoek wordt eventuele verandering op deze manier zichtbaar gemaakt.

3.5. Communicatie

Volgens Harinck (2013) is het belangrijk dat de onderzoeker de omgeving op de hoogte brengt van het onderzoek. Met de directrice en de leerkracht van groep vijf wordt persoonlijk gesproken over het onderzoek. Met het team wordt gecommuniceerd via de mail over de opzet, uitvoering en communicatie over het praktijkgerichte onderzoek. Als onderzoeker ben ik te allen tijde bereid om vragen te beantwoorden van leerkrachten over het onderzoek. Het onderzoek zal afgesloten worden met een presentatie aan de leerkrachten van basisschool de Vrijburg. In deze presentatie zullen de onderzoeksresultaten worden gepresenteerd. Ook zullen er aanbevelingen gedaan worden aan het team. Tevens is er voor leerkrachten dan de gelegenheid om vragen te stellen over het onderzoek.

Hoofdstuk 4: Resultaten

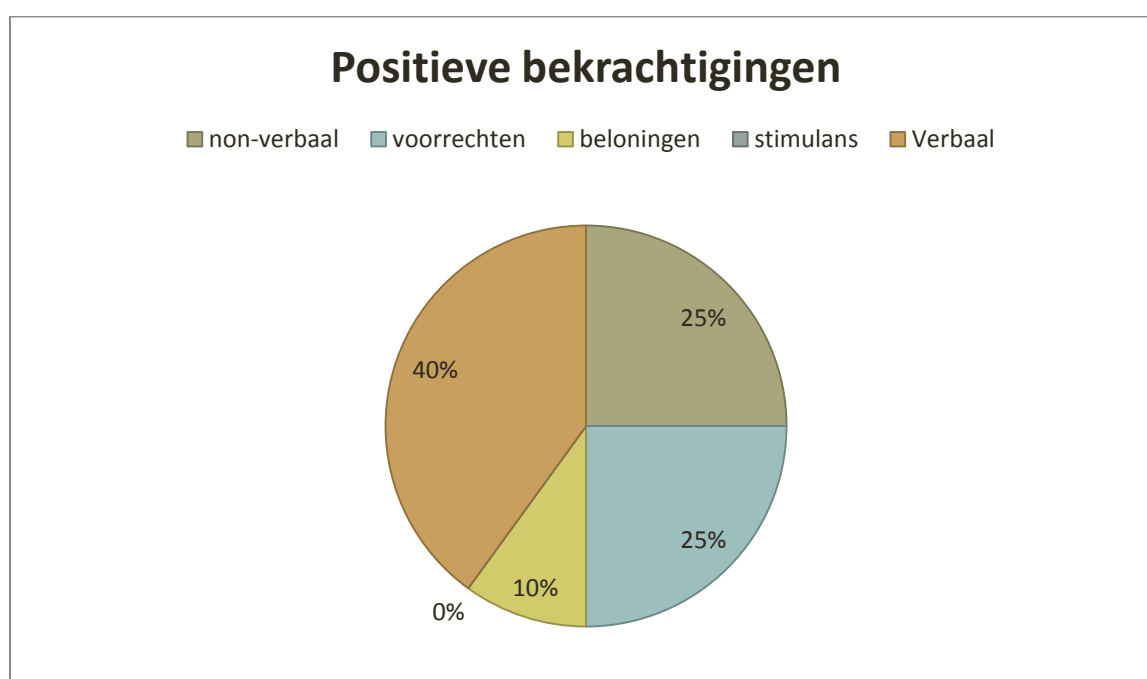
In dit hoofdstuk worden de resultaten van de onderzoeksinstrumenten per onderzoeksvraag weergegeven.

4.1. Resultaten onderzoeksvraag 1

Om antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag: **Wat is de huidige situatie met betrekking tot de regels en routines die gelden in groep vijf?** zijn er verschillende onderzoeksinstrumenten ingezet. De resultaten worden in de volgende paragrafen, per onderzoeksinstrument, beschreven.

4.1.1. Observatie leerkrachthandelen

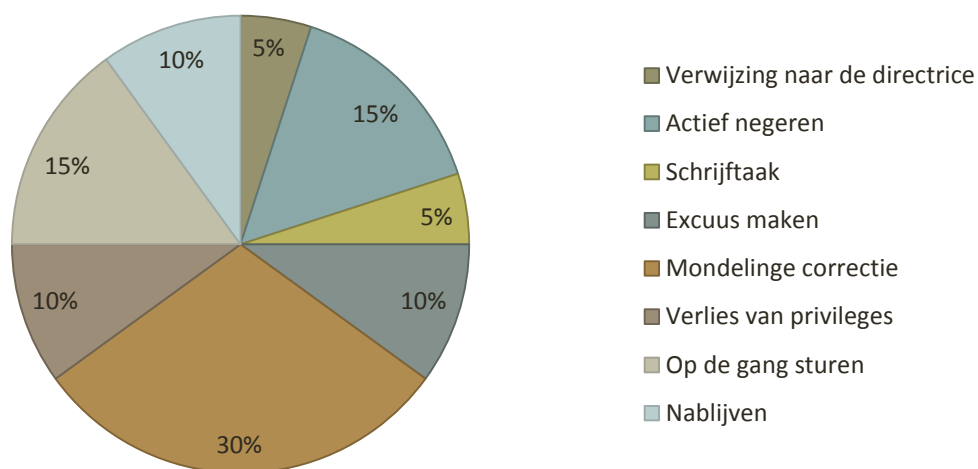
Het leerkrachthandelen van de leerkrachten van groep vijf is geobserveerd. Daarbij is gelet op welke positieve bekrachtigingen de leerkrachten geven. In figuur 2 zijn de uitkomsten van deze observatie weergegeven.

Figuur 2. Uitkomsten van de observaties gericht op het leerkrachthandelen van de leerkrachten van groep vijf.

Opvallend is dat 40% van de positieve bekrachtigingen verbaal is. Deze bekrachtigingen bestaan vaak uit complimenten voor één specifieke leerling of voor één tafelgroep, dus een aantal leerlingen. 25% van de positieve bekrachtigingen is non-verbaal. De leerkrachten glimlachen naar leerlingen, knipogen, knikken of geven een schouderklopje aan de leerlingen. 25% van de positieve bekrachtigingen bestaat uit het geven van voorrechten. Deze voorrechten bestaan o.a. uit de leraar helpen, vooraan lopen in de rij naar de gym en extra tijd op de i-pad. De leerkrachten maken 10% gebruik van beloningen. Zo wordt er af en toe een sticker uitgedeeld aan een leerling. Opvallend is dat er geen gebruik wordt gemaakt van stimulansen. Deze manier van positieve bekrachtiging scoort 0%. Naast dat er positieve bekrachtigingen geobserveerd zijn is er ook gekeken naar welke consequenties de leerkrachten van groep vijf hanteren na een gedragsovertreding. De uitkomsten van deze observatie is hieronder weer gegeven is figuur 3.

Consequenties gedragsovertredingen

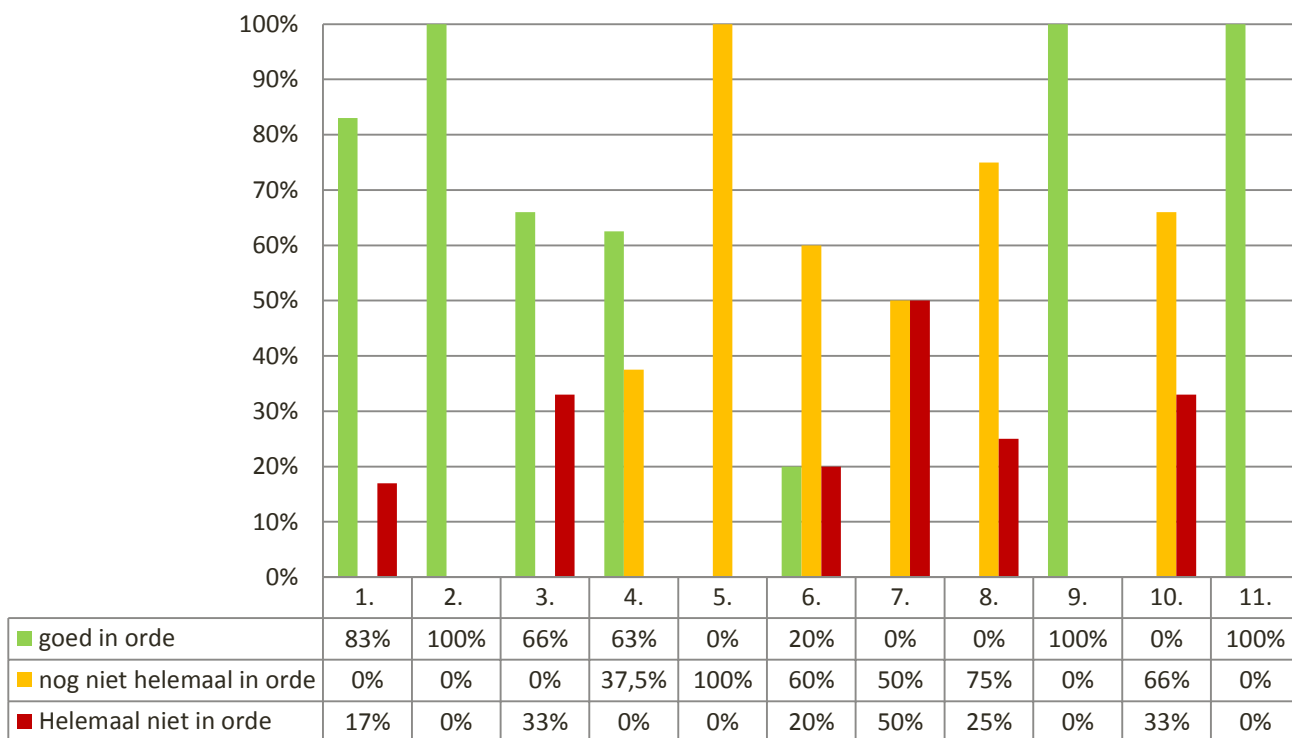
Figuur 3. Uitkomsten van de observaties gericht op het leerkrachthandelen van de leerkrachten van groep vijf.

Opvallend aan de uitkomsten is dat er 30% gebruik gemaakt wordt van een mondelinge correctie. Deze correctie bevat ook vaak een waarschuwing voor een andere consequentie, als het gedrag niet verbetert. Na deze mondelinge correctie worden er soms leerlingen de gang op gestuurd door de leerkrachten. Deze consequentie scoort 15%. Ook het actief negeren van ongewenst gedrag scoort 15%. Een aantal keer laat de leerkracht een leerling een excuus maken. Deze consequentie scoort 10%. Van de consequenties bestond 10% uit een verwijzing naar de directrice. De leerling moest zich dan bij deze persoon melden. De leerkrachten maakten ook gebruik van de consequentie: nablijven. Deze consequentie scoort 10%. Heel af en toe kwam het voor dat een leerling een schrijftaak kreeg als consequentie van een gedragsovertreding. Daarom scoort deze consequentie 5%

4.1.2. Observatie klassenregels

Om de klassenorganisatie van de leerkrachten van groep vijf weer te geven is er geobserveerd met behulp van de checklist klassenorganisatie (Golly & Sprague, 2009). Deze checklist is zichtbaar in bijlage 2. De uitkomsten van deze observaties zijn weergegeven in figuur 4. Per onderdeel is de procentuele score aangegeven.

Klassenorganisatie Checklist PBS

Figuur 4. Uitkomsten van de checklist klassenorganisatie PBS.

1. Bureau leerkracht

Omdat er geen instructietafel aanwezig is in de klas is het onderdeel: 'Bureau leerkracht' voor 83% in orde.

2. Kasten voor materialen

De kasten voor materialen zijn 100% in orde.

3. Procedures begin van de lessen

De procedures aan het begin van de lessen is voor 66% in orde. 33% hiervan is helemaal niet in orde omdat de leerkracht niet 's ochtends bij de deur de leerlingen ontvangt.

4. Algemene procedures in de klas.

De algemene procedures in de klas zijn voor 62,5% in orde. 37,5% van de algemene procedures is nog niet helemaal in orde. Dit komt doordat de leerlingen niet allemaal weten wat zij mogen doen als ze klaar zijn met hun werk en doordat de handige looproutes door de klas niet regelmatig geoefend worden.

5. Zelfstandig werken

Het onderdeel zelfstandig werken scoort 100% op de beoordeling: nog niet helemaal in orde.

6. De organisatie van de overgang van de lessen

De organisatie van de overgang van de lessen is 20% in orde. Dit komt doordat het dagschema is gevisualiseerd. Echter is 60% nog niet helemaal in orde. De klas loopt namelijk niet rustig naar andere plekken in de school. De lesovergangen zijn niet altijd voorspelbaar voor leerlingen en de

lesovergangen kosten veel tijd. 20% helemaal niet in orde omdat er tijdens de observatie geen ontspanningsmomenten plaats vonden tussen de lessen door.

7. Procedures einde van de schooldag

Van de organisatie van de procedures aan het einde van de schooldag is 50% nog niet helemaal in orde en 50% helemaal niet in orde. Dit komt doordat de leerkrachten niet bij de deur staan aan het einde van de dag om de leerlingen gedag te zeggen. Er is geen duidelijke procedure voor de afsluiting van de schooldag.

8. Procedures bij ongewenst gedrag

De procedures bij ongewenst gedrag zijn voor 75% nog niet helemaal in orde en voor 25% helemaal niet in orde. Deze procedure wordt namelijk niet geoefend. Er zijn niet altijd duidelijke consequenties op het overtreden van gedragsverwachtingen.

9. De organisatie van het computergebruik

De organisatie van het computergebruik is voor 100% in orde.

10. Contact opnemen met ouders.

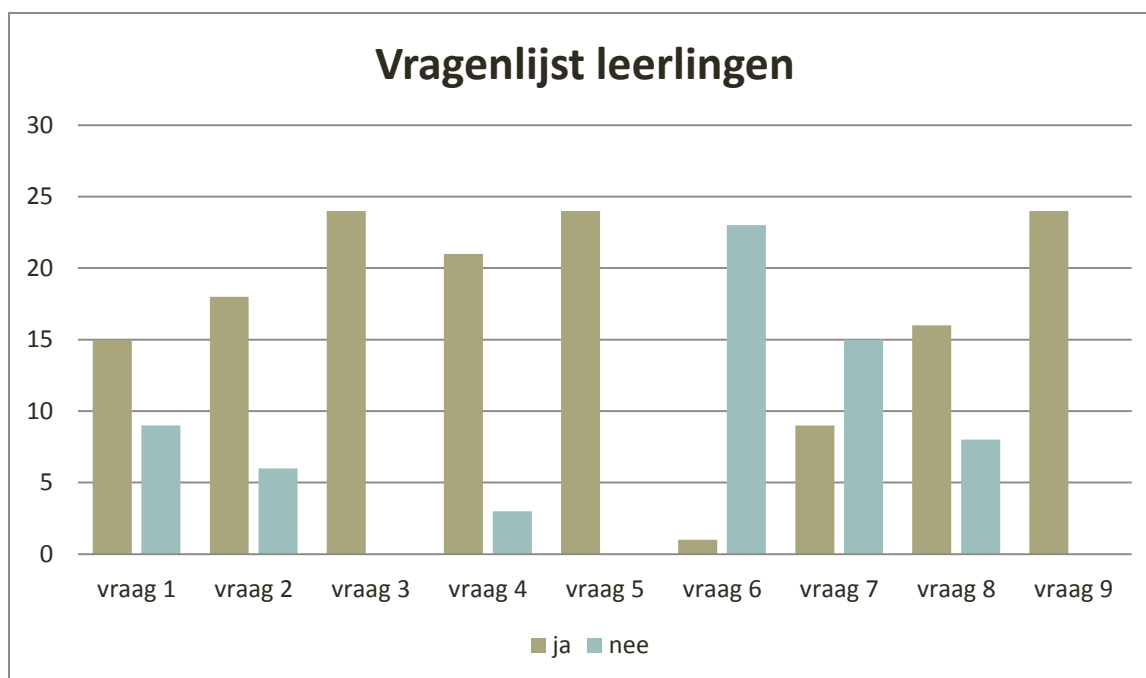
Het contact opnemen met ouders scoort 100% in orde.

11. Afzonderen van leerlingen

De procedure voor het afzonderen van leerlingen is voor 67,5% nog niet helemaal in orde en voor 32,5% helemaal niet in orde. Dit komt doordat er geen vaste plekken zijn voor leerlingen die beter in een rustigere omgeving werken. Ook is er geen procedure als leerlingen om bepaalde redenen niet kunnen deelnemen aan de les.

4.1.3. Vragenlijst leerlingen

Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag is het van belang inzicht te krijgen in wat de leerlingen weten van de regels en routines die gelden in de klas. Er is een vragenlijst ingevuld door de 24 leerlingen uit groep vijf. De resultaten van deze vragenlijst zijn hieronder in figuur 4 in een staafdiagram weergegeven. In tabel 1 worden de antwoorden van deze vragenlijst overzichtelijk weergegeven. Opvallende resultaten zijn geel gearceerd.

Figuur 4. Resultaten uit leerlingenvragenlijst (N=24).

Vraag	ja	nee
1. Meester of juf staat 's ochtends/'s middags bij de deur om mij te begroeten.	15	9
2. Ik zou het fijn vinden als meester/juf 's ochtends bij de deur staat.	18	6
3. Ik weet welke regels gelden in de klas	24	0
4. Ik weet wat ik moet doen als ik klaar ben met mijn werk.	21	3
5. Ik weet wanneer ik stil moet zijn of zachtjes mag overleggen.	23	1
6. Er wordt nooit iemand uit de klas gestuurd.	1	23
7. Er zijn regelmatig ontspanningsmomenten	9	15
8. Er is een vast stiltesignaal	16	8
9. Ik weet hoe ik mij moet gedragen in de klas.	24	0

Tabel 1. Uitkomsten van de vragenlijst die de leerlingen uit groep vijf ingevuld hebben (N=24). Opvallende uitkomsten zijn geel gearceerd.

Opvallend is dat alle leerlingen weten welke regels er gelden in de klas. Ook weten alle leerlingen hoe ze zich moeten gedragen in de klas. 23 leerlingen geven aan dat er wel eens iemand uit de klas wordt gestuurd. 15 leerlingen geven aan dat er regelmatig ontspanningsmomenten zijn op school. 18 leerlingen geven aan dat ze het fijn vinden als de leerkracht 's ochtends bij de deur staat. De meeste leerlingen weten wat ze moeten doen als ze klaar zijn met hun werk aangezien 21 leerlingen de vraag met 'ja' beantwoord hebben. 16 leerlingen geven aan dat er een vast stiltesignaal is. Opvallend aan de uitkomsten is dat 9 leerlingen aangeven dat de leerkrachten niet bij de deur staan 's ochtends of 's middags. Daar tegenover stellen 15 leerlingen dat de leerkrachten wel bij de deur staan op deze momenten.

4.1.5. Interviews met leerlingen en de leerkracht

Bij vijf leerlingen is er een semi-gestructureerd interview afgenomen. De uitwerkingen van de interviews worden weergegeven in bijlage 4 en 5. Opvallende uitkomsten daarvan worden in deze paragraaf beschreven. Tijdens het interview geven een aantal leerlingen aan dat de regels opgesteld zijn door de leerkracht. Ze vertellen dat deze regels achter in de klas op de muur hangen. Deze regels zijn niet veranderd aan het begin van het schooljaar en waren dus ook van toepassing voor de vorige

groep vijf. De leerlingen geven aan dat ze regels willen toevoegen aan de huidige regels. Op dit moment gelden de volgende vijf regels in de klas:

1. Steek je vinger op als je iets wilt zeggen;
2. Als de leerkracht praat zijn wij stil;
3. Wij hebben respect voor elkaar;
4. Wij lachen elkaar niet uit;
5. Wij pesten niet. Drie leerlingen geven aan dat ze niet altijd weten wat ze moeten doen als ze klaar zijn.

Het dagprogramma is duidelijk volgens de leerlingen omdat dit zichtbaar gemaakt is op het bord. De leerlingen geven aan dat er elke week wel iemand uit de klas gestuurd wordt. De leerkrachten geven wel af en toe complimenten maar zijn vooral streng volgens de leerlingen.

Na de interviews met de leerlingen is er ook een interview gehouden met de leerkrachten van groep vijf. De leerkrachten bevestigen in het interview dat de regels niet opgesteld zijn in samenspraak met de leerlingen. De leerkracht geeft aan dat hij het gevoel heeft dat hij meer aan het corrigeren is dan dat hij complimenten uitdeelt. Hij vertelt dat dit komt doordat de leerlingen vaak onrustig zijn en zich niet aan de afgesproken regels houden. Zo noemt hij een aantal leerlingen die voor hun beurt praten zonder hun vinger op te steken. Dit is door de leerlingen niet altijd negatief bedoeld zegt de leerkracht maar het stoort wel.

4.1.6. Documentenanalyse schoolgids

In de schoolgids (van Overmeeren, 2013) staat dat er in elke klas een overzicht hangt waarop de, door de leerlingen zelf aangedragen, omgangregels geformuleerd staan. De leerkracht en de kinderen streven ernaar dat deze regels nageleefd worden. Om een veilige school te creëren is een gedragscode opgesteld. Deze code bevat afspraken over de omgang met elkaar. De uitgangspunten hierbij zijn respect, veiligheid, ontwikkeling en verantwoordelijkheid.

4.2. Resultaten onderzoeksvraag 2

Welke interventies kunnen er ingezet worden om er voor te zorgen dat de leerlingen in groep vijf zich aan de afgesproken regels en routines houden?

Om antwoord te krijgen op deze onderzoeksvraag zijn er diverse onderzoeksinstrumenten ingezet. De resultaten worden in de volgende paragrafen, per onderzoeksinstrument, beschreven. De uitwerkingen van de interviews zijn te zien in bijlage 6. Er is aan de betrokkenen toestemming gevraagd om de resultaten van de interviews te verwerken in het onderzoek.

4.2.1. Interview met de leerkracht

De leerkracht geeft aan dat hij een instructietafel in de klas zou willen hebben maar dat hij daar op dit moment geen geschikte tafels voor heeft. De leerkracht wil de regels opnieuw onder de aandacht brengen en deze aanpassen in samenspraak met de leerlingen. Daarnaast vindt hij 'The Good Behaviour Game' een geschikte interventie die makkelijk toe te passen is in groep vijf. Hier wil hij zeker aan mee werken. Hij beaamt dat het leerkrachthandelen ook van belang is. Daarom wil hij de kinderen op een positieve manier benaderen. Daarbij wil hij rekening houden met de uitgangspunten van PBS. Hij geeft aan dat hij de voorgestelde interventies wil uitvoeren.

4.2.2. Interview met de directrice

De directrice vertelt dat zij wil dat er schoolbreed afspraken gehandhaafd worden wat betreft de organisatie van het klassenmanagement. Ze geeft aan dat in de schoolgids staat dat de klassenregels in samenspraak met leerlingen worden opgesteld en in de klas opgehangen moeten worden. Ze geeft toe dat deze afspraak niet in elke klas nageleefd wordt. Zij vertelt dat het van belang is dat in elke klas een instructietafel aanwezig is. Wat consequenties betreft zijn daar geen schoolbrede afspraken over. Zij vindt het belangrijk dat leerlingen op een positieve wijze gecorrigeerd worden. Vooral kijken naar wat de leerlingen goed doen en dit proberen te versterken.

4.2.3. Interview met de leerlingen

De leerlingen geven aan dat ze niet veel beloningen krijgen maar dat ze dit wel leuk zouden vinden. De leerlingen zijn van mening dat er wel beter geluisterd gaat worden als er een beloning tegenover staat. Extra lang buitenspelen vinden ze de beste beloning. De leerlingen geven aan dat ze dan wel vaker willen wisselen van tafelgroepjes. De zwakkere leerlingen geven aan dat ze een instructietafel willen in de klas. In een eerder interview gaven de leerlingen aan dat ze de klassenregels graag willen bespreken en willen veranderen samen met de leerkracht.

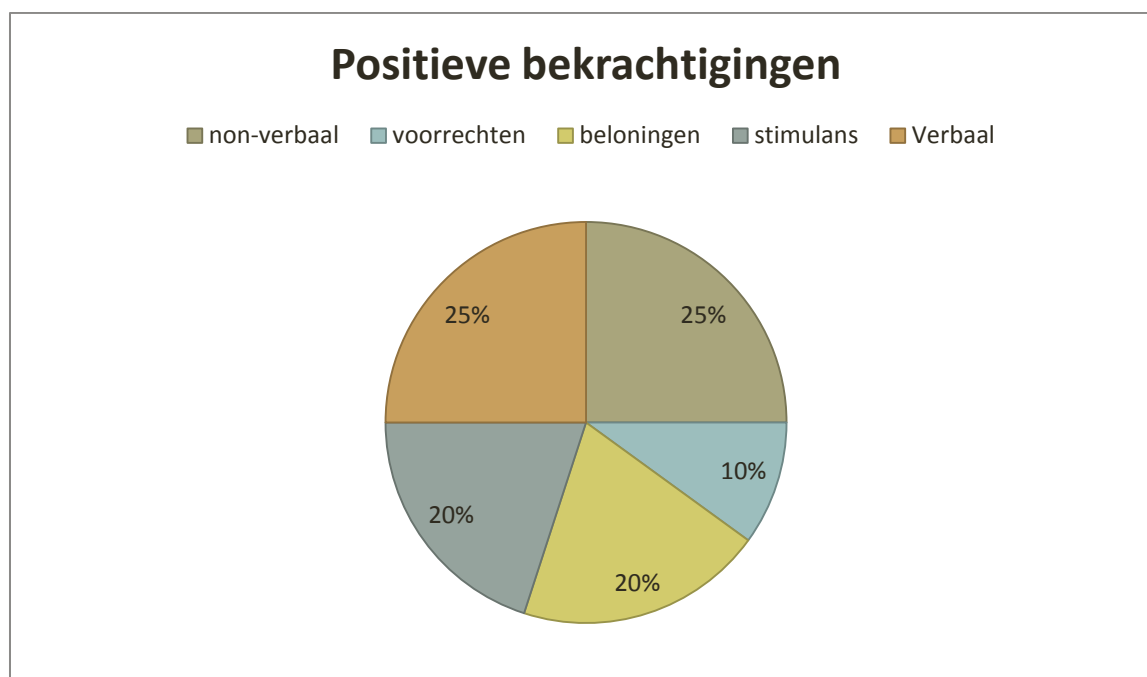
4.3. Resultaten onderzoeksvraag 3

Welke interventies hebben gewenst gedrag van leerlingen in groep vijf versterkt?

Om antwoord te krijgen op deze onderzoeksvraag zijn er eerst interventies uitgevoerd, door de leerkrachten, in groep vijf. Daarna zijn er opnieuw verschillende onderzoeksinstrumenten ingezet om het effect van deze interventies te meten. De resultaten worden in de volgende paragrafen beschreven.

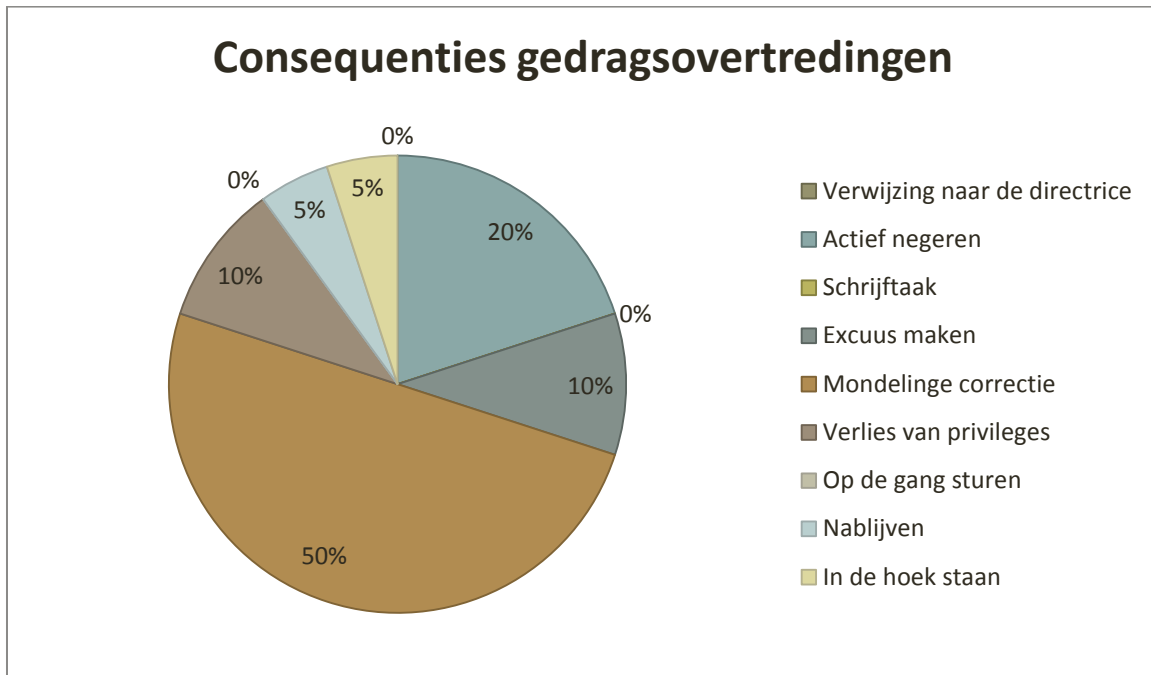
4.3.1. Observatie leerkrachthandelen

Nadat de interventies ingezet zijn is er opnieuw gekeken naar het leerkrachthandelen van de leerkrachten van groep vijf. De resultaten van deze observaties zijn weergegeven in figuur 5.

Figuur 5. Uitkomsten van de observaties gericht op het leerkrachthandelen van de leerkracht na het inzetten van interventies.

Uit figuur 5 blijkt dat de leerkrachten van groep vijf het meest gebruik maken van non-verbale en verbale positieve bekrachtigingen. 20% van de positieve bekrachtigingen zijn beloningen. Deze beloningen bestaan uit het uitdelen van stickers, langer buitenspelen etc. 20% van alle positieve bekrachtigingen bestaan uit het stimuleren van gewenst gedrag. De kinderen kunnen met hun tafelgroep punten verdienen door zich aan de regels te houden. De groep die wint krijgt een beloning. 10% van alle positieve bekrachtigingen bestaat uit voorrechten.

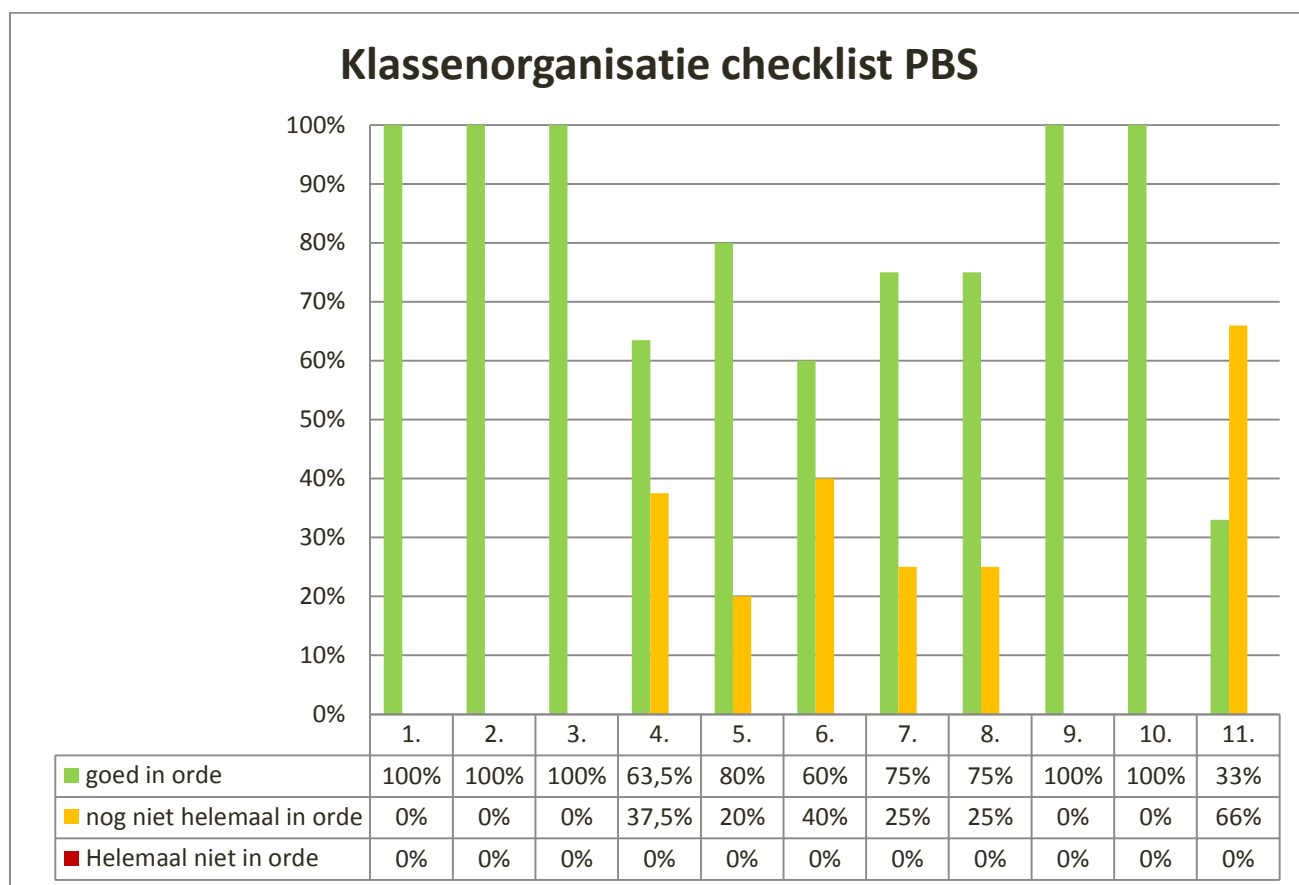

Figuur 6. Uitkomsten van de observaties gericht op het leerkrachthandelen van de leerkrachten van groep vijf nadat er interventies ingezet zijn.

Er is opnieuw gekeken naar de consequenties die de leerkrachten van groep vijf handhaven als leerlingen een gedragsovertreding maken. In figuur 6 zijn de resultaten van de observaties weergegeven. Opvallend is dat er geen leerlingen meer naar de directrice worden verwezen. Ook wordt er geen schrijftaak meer gegeven en worden er geen leerlingen de gang op gestuurd. 5% van de consequenties bestaat uit het in de hoek zetten van een leerling. 5% van de consequenties bestaat uit het laten nablijven van leerlingen. Daarnaast verliezen leerlingen soms hun privileges. Dit omvat 10% van de consequenties net als het maken van een excuus. 20% van de consequenties bestaat uit het actief negeren. Het meest worden er mondelinge correcties gemaakt naar leerlingen. Deze correcties kunnen zowel positief als negatief zijn.

4.3.2. Observatie klassenregels

Nadat er interventies uitgevoerd zijn in groep vijf is er opnieuw gekeken naar de klassenorganisatie van de leerkrachten van groep vijf. Tijdens de observaties is gebruik gemaakt van checklist weergegeven in bijlage 2. De resultaten van deze observaties zijn weergegeven in figuur 7.

Figuur 7. Uitkomsten van de checklist klassenorganisatie PBS na het inzetten van interventies.

1. Bureau leerkracht

Omdat de leerkrachten een instructietafel toegevoegd hebben in de klas scoort het onderdeel: het bureau van de leerkracht 100%.

2. Kasten voor materialen

De kasten voor materialen zijn 100% in orde.

3. Procedures begin van de lessen

De procedures van het begin van de lessen zijn 100% in orde omdat de leerkracht 's ochtends en 's middags bij de deur staat om de leerlingen de ontvangen.

4. Algemene procedures in de klas

Er worden geen handige looproutes door de klas regelmatig geoefend dus de algemene procedures in de klas zijn voor 63,5% goed in orde en voor 37,5% nog niet helemaal in orde.

5. Zelfstandig werken

De leerlingen weten niet altijd hoe ze hulp kunnen vragen aan de leerkracht tijdens het zelfstandig

werken. Daarom is het onderdeel van het zelfstandig werken voor 20% nog niet helemaal in orde en voor 80% in orde.

6. De overgangen

De overgangen verlopen niet altijd rustig en ook loopt de klas niet altijd rustig naar andere plekken in de school. Daarom is dit voor 40% nog niet helemaal in orde. Er worden nu meer ontspanningsmomenten ingepland tussen de lessen en de overgangen zijn voorspelbaar voor de leerlingen. Hierdoor zijn de lesovergangen voor 60% in orde.

7. Procedures einde van de schooldag

Omdat de leerlingen niet altijd direct reageren op signalen zijn de procedures aan het einde van de schooldag voor 25% nog niet helemaal in orde. 75% van deze procedures zijn goed in orde.

8. Procedures bij ongewenst gedrag

Er zijn duidelijke gedragsverwachtingen in de klas. Ook de consequenties op het overtreden van gedragsverwachtingen zijn duidelijk. Daarom zijn de procedures bij ongewenst gedrag voor 75% goed in orde. Omdat deze procedure niet wordt geoefend met de leerlingen is 25% van dit onderdeel nog niet helemaal in orde.

9. De organisatie van het computergebruik

De organisatie van het computergebruik is voor 100% in orde.

10. Contact opnemen met ouders.

Het contact opnemen met ouders scoort 100% in orde.

11. Afzonderen van leerlingen

Er is een vaste plek voor leerlingen ingericht zodat zij in een rustige omgeving kunnen werken als dit nodig is. Er zijn echter geen procedures voor het afzonderen van leerlingen. Daarom is 66% van dit onderdeel nog niet helemaal in orde. 33% van dit onderdeel is goed in orde.

Opvallend aan deze resultaten is dat er, na het inzetten van interventies, geen één onderdeel van de klassenorganisatie helemaal niet in orde is.

4.3.3. Interviews met de leerlingen en de leerkracht.

De uitwerkingen van de interviews zijn weergegeven in bijlage 6 en 7. De inhoud van de interviews zijn ter goedkeuring aan de betrokkenen voorgelegd. Zij hebben toestemming gegeven om de resultaten van de interviews te verwerken in het onderzoek.

De leerlingen geven aan in het interview dat ze het fijn vinden dat de regels veranderd zijn omdat ze klassikaal besproken en opgesteld zijn. De leerlingen geven aan dat ze de regels duidelijker vinden en zich er nu beter aan houden. De leerkracht geeft aan in het interview dat het gedrag van de leerlingen op een positieve wijze veranderd is. Er wordt beter geluisterd en minder door de lessen heen gepraat. Ook geeft de leerkracht aan dat de leerlingen hun vinger opsteken als ze iets willen zeggen.

Het zelfstandig werken is verbeterd, de leerlingen weten wat ze moeten doen als ze klaar zijn met hun werk. Daarnaast zijn consequenties van gedragsovertredingen bekend bij de leerlingen. De leerkrachten geven aan dat hun leerkrachthandelen is aangepast, de leerlingen worden nu op een positieve wijze gecorrigeerd. Het beloningssysteem van 'The Good Behaviour Game' heeft volgens de leerkrachten van groep vijf een positieve uitwerking op het gedrag van de leerlingen. Volgens hen motiveert deze interventie de leerlingen om zich aan de regels en afspraken te houden.

Hoofdstuk 5: Conclusie en discussie

In dit hoofdstuk wordt beschreven op welke wijze de resultaten zich verhouden tot de theoretische inzichten en welke conclusies en discussiepunten dat oplevert. De onderzoeksvragen vormen daarbij de leidraad. In paragraaf 1, 2 en 3 wordt er antwoord gegeven op de onderzoeksvragen. In paragraaf 4 wordt er antwoord gegeven op de centrale vraagstelling. In paragraaf 5 worden discussiepunten beschreven. In paragraaf 6 wordt beschreven hoe de kennis, die het praktijkonderzoek heeft opgeleverd, is gedeeld binnen het team van basisschool de Vrijburg.

5.1. Conclusie onderzoeksvraag 1

Wat is de huidige situatie met betrekking tot de regels en routines die gelden in groep vijf?

In figuur 2 wordt duidelijk dat de leerkrachten van groep vijf veel non-verbale positieve bekrachtigingen geven. Daarnaast wordt er weinig, namelijk 10%, gebruik gemaakt van beloningen. Bekrachtiging in de vorm van belonen vergroot de kans dat gewenst gedrag terugkomt (Golly & Sprague, 2009). Uiteindelijk hoeft de docent steeds minder beloningen uit te delen. In figuur 3 is te zien dat de leerkrachten van groep vijf veel verschillende consequenties toepassen. Het treffen van strafmaatregelen zou een goede relatie tussen leraar en leerlingen in de weg staan (van Geel, 2006). Van Lieshout (2002) schrijft dat de relatie en interactie tussen de leerkracht en leerling belangrijk is voor het verminderen van het probleemgedrag van leerlingen. De relatie tussen leraar en leerling wordt van groot belang geacht voor de leerprestaties en het welbevinden van de leerlingen (Stevens, 2009). In figuur 3 wordt duidelijk dat de leerkracht soms leerlingen de klas uitstuurt of doorverwijst naar de directrice. Volgens Parsonson (2012) is het verwijderen van leerlingen uit de klas een ineffectieve strafmethode. Buiten de klas verliest het kind de kans op sociaal leren. Deze nadelen wegens volgens Velderman (2007) zwaarder naarmate leerlingen ouder worden en nog belangrijker is het feit dat het de klas uitsturen van de leerling niet leidt tot inzicht in de eigen situatie. De leerkrachten van groep vijf zouden in hun leerkrachthandelen minder gebruik kunnen maken van strafmaatregelen. Volgens Marzano (2012) is het belangrijk om te kijken welke maatregelen geen effect hebben.

Uit interviews met leerlingen en de leerkracht van groep vijf is gebleken dat de regels en routines niet in samenspraak met de leerlingen zijn opgesteld. Volgens Van der Wolf en Van Beukering (2009) zijn regels bedoeld om de zaken soepel te laten verlopen en niet als machtsmiddel. Daarom worden deze vaak samen met de leerlingen opgesteld. Het valt op dat in de regels die gelden in groep vijf (beschreven in paragraaf 4.1.5.) vaak het woordje 'niet' voorkomt. Zo geldt bijvoorbeeld de regel: 'Wij lachen elkaar **niet** uit'. Het is beter om te benadrukken wat de leerling wel kan doen om een concreet doel te bereiken, dus minder op wat hij niet moet doen (Van der Wolf en Van Beukering, 2009).

Uit observaties met behulp van de checklist klassenorganisatie is gebleken dat het klassenmanagement in groep vijf op bepaalde onderdelen nog verbeterd kan worden. Het zelfstandig werken, de procedures voor het afsluiten van de dag en de procedures voor het afzonderen van leerlingen zijn niet goed in orde zoals te zien is in figuur 4. Johansen (2011) stelt dat slecht klassenmanagement in verband staat met storend gedrag. In figuur 4 wordt duidelijk dat de leerlingen weten welke regels er gelden in de klas. De leerlingen geven aan dat er wel eens iemand de klas uit gestuurd wordt. Uit de vragenlijst wordt duidelijk dat de leerkrachten van groep vijf niet altijd de leerlingen ontvangen bij de deur in de ochtend of in de middag. De leerlingen geven aan dat ze dit wel fijn zouden vinden. Volgens Van der Wolf en Van Beukering (2009) is punctualiteit van de kant van de leraar, zoals op tijd beginnen, een duidelijk signaal aan leerlingen. Daarom is het van belang dat de leerkrachten de leerlingen ontvangen bij de deur bij binnenkomst.

5.2. Conclusie onderzoeksvraag 2

Welke interventies kunnen er ingezet worden om er voor te zorgen dat de leerlingen in groep vijf zich aan de afgesproken regels en routines houden?

Uit gesprekken met de leerkrachten, leerkracht en de directrice is gebleken dat 'The Good Behavior Game' (Barrish, Saunders & Wolf, 1969; Harris & Sherman, 1973; Kleinman & Saigh, 2011; Medland & Stachnik, 1972) een geschikte interventie kan zijn voor groep vijf. Met behulp van deze interventie zal de leerkracht meer gebruik maken van beloningen en positieve bekrachtigingen. De leerlingen worden zich meer bewust van de regels doordat deze in het zicht in de klas hangen en daarnaast vaker worden besproken.

De leerkrachten geven aan dat ze de regels opnieuw zullen gaan bespreken met de leerlingen. Er wordt gekeken welke regels er geschrapt of toegevoegd kunnen worden. De regels worden dus opnieuw opgesteld, maar dit keer in samenspraak met de leerlingen. Hemels (2010) stelt dat het moeilijk is om gedragsverwachtingen te handhaven in een klas als er geen eenduidige regels zijn over bijvoorbeeld lopen in het lokaal, het vragen stellen aan of reageren op de leraar of zelfstandig werken.

Naast de twee hierboven genoemde interventies gaan de leerkrachten van groep vijf de leerlingen op een positievere manier benaderen. Daarbij wordt er gekeken naar de uitgangspunten van PBS. Deze benadering is gericht op het voorkomen van problemen door de omstandigheden te veranderen, zoals lesrooster, gedragsregels, leren van nieuwe vaardigheden en stimuleren van positief gedrag (Golly & Sprague, 2009).

5.3. Conclusie onderzoeksvraag 3

Welke interventies hebben gewenst gedrag van leerlingen in groep vijf versterkt?

In figuur 5 wordt duidelijk dat de leerkrachten na het inzetten van de interventie: 'The Good Behavior Game' meer gebruik maken van beloningen en positieve bekrachtigingen. De leerlingen worden hierdoor meer gestimuleerd om zich aan de regels te houden. Volgens Delfos (2000) kan nieuw gedrag alleen aangeleerd worden door het positief te bekrachtigen.

In figuur 6 wordt duidelijk dat er nog steeds gebruik gemaakt wordt van verschillende consequenties door de leerkrachten. Uit onderzoek is naar voren gekomen dat er geen leerlingen meer de gang op gestuurd worden of naar de directrice worden verwezen. Tevens worden er ook geen schrijfstraffen meer uitgedeeld. Uit observaties is gebleken dat dit te vaak gebeurde en niet het gewenste effect opleverde. Daarom worden er nu consequenties toegepast die wel effect hebben zoals het geven van (positieve) mondelinge correcties. In figuur 6 is te zien dat 20% van de consequenties bestaat uit actief negeren. Dit geldt voor één bewegelijke leerling waarbij ADHD is geconstateerd. Zijn ongewenste gedrag wordt vaak actief genegeerd (zolang het andere leerlingen niet stoort).

In figuur 7 is te zien dat de klassenorganisatie van de leerkrachten van groep vijf is verbeterd. Na het inzetten van de interventies is er geen onderdeel van de checklist dat helemaal niet in orde is. Er zijn een aantal onderdelen nog niet helemaal in orde zoals de procedures voor het afzonderen van leerlingen. Door duidelijke regels en afspraken op te stellen is de klassenorganisatie verbeterd. Volgens Marzano (2012) kan uit onderzoek worden geconcludeerd dat van alle factoren het pedagogisch handelen en het klassenmanagement het grootste effect heeft op de leerprestaties van leerlingen. Om terug te komen op de onderzoeksvraag kan er gesteld worden dat alle ingezette interventies hebben bijgedragen aan het bevorderen van gewenst gedrag. Vooral de combinatie van de verschillende interventies heeft bijgedragen aan een beter pedagogisch werkklimaat in groep vijf. Uit observaties en gesprekken met leerlingen en leerkrachten is gebleken dat de leerlingen zich beter aan de regels en afspraken houden.

5.4. Conclusie op centrale vraagstelling

Welke aanpassingen kunnen er gemaakt worden in het handelen van de leerkrachten van groep vijf om er voor te zorgen dat leerlingen uit groep vijf zich aan de gezamenlijk afgesproken (nieuwe) regels en routines houden die gelden in de klas?

Volgens Van Acker (2005) en Van Lieshout (2002) is docentgedrag belangrijk. De belangrijkste invloed van het gedrag van leerlingen in de klas is altijd te vinden in de klas zelf (Acker, 2005). Daarom zijn er aanpassingen gemaakt in het handelen van de leerkrachten van groep vijf. De regels zijn besproken en aangepast in samenspraak met de leerlingen. Vervolgens zijn er twee interventies ingezet. De leerkrachten hebben gebruik gemaakt van: 'The Positive Behavior Game'. Daarnaast proberen ze de leerlingen op een positieve manier te benaderen en zijn de strafmaatregelen aangepast (Marzano, 2012). De ineffectieve maatregelen worden niet meer toegepast. Door de omstandigheden te veranderen zoals gedragsregels, stimuleren van positief gedrag en de klassenorganisatie is het ongewenste gedrag van de leerlingen uit groep vijf verminderd.

5.5. Discussie en validiteit

Dit praktijkgerichte onderzoek is uitgevoerd in groep vijf van basisschool de Vrijburg. Als dit onderzoek in een andere klas uitgevoerd was waren de resultaten waarschijnlijk anders. De interventies uit het onderzoek leveren dus geen garantie voor verbetering van het gewenste gedrag. Dit zal afhankelijk zijn van de leerkracht, de leerlingen en de school waarin deze interventie toepast zal worden. Als de interventies op grotere schaal toegepast worden en in verschillende situaties dan pas zal er een duidelijk beeld ontstaan van de effecten van deze interventies.

De antwoorden van de leerlingen zijn niet altijd even betrouwbaar. Zo geven 15 leerlingen aan dat de leerkracht wel bij de deur staat om de leerlingen te ontvangen en 9 leerlingen geven aan dat dit niet zo is. Om ervoor te zorgen dat de uitkomsten van het onderzoek betrouwbaar zijn worden er verschillende onderzoeksinstrumenten gebruikt. Uit observaties is namelijk gebleken dat de leerkracht niet de leerlingen bij de deur ontvangt. Om de validiteit van het onderzoek te waarborgen zijn de vragen en de antwoorden van de interviews uitgewerkt in de bijlagen.

5.6. Aanbevelingen en kennisdeling met collega's

Er zijn aanbevelingen gedaan aan het team van basisschool de Vrijburg tijdens een presentatie over het praktijkonderzoek. In deze presentatie is verteld hoe het onderzoek is verricht en wat de resultaten zijn. De verkregen kennis is gedeeld met leerkrachten van basisschool de Vrijburg. Het team is geadviseerd om meer te werken volgens de uitgangspunten van PBS (Golly & Sprague, 2009). De leerkrachten waren niet bekend met deze benadering en er is door de directrice besloten om volgend schooljaar een studiedag te wijden aan dit onderwerp. Tevens is het team geadviseerd gebruik te maken van 'The Positieve Behavior Game' om ervoor te zorgen dat leerlingen zich aan de afgesproken regels en afspraken houden. Uit het onderzoek is ook gebleken dat de organisatie van het klassenmanagement (Marzano, 2012) belangrijk is voor het gedrag van de leerlingen. Als het klassenmanagement verbetert, zullen de gedragsproblemen aantoonbaar verminderen (Emmer & Stough, 2001). Tenslotte is duidelijk gemaakt hoe belangrijk het is om de regels en afspraken aan het begin van het jaar samen met de leerlingen op te stellen (Van der Wolf & Van Beukering, 2009). De leerkrachten waren positief over de presentatie en gaven aan een aantal interventies zeker gaan toepassen in hun leerkrachthandelen.

Literatuurlijst

- Acker, J. (2005). *Probleemgedrag in de klas en agressie op school*. Antwerpen: de Boeck.
- Barrish, H. H., Saunders, M., & Wolf, M. M. (1969). Good behavior game: Effects of individual contingencies for group consequences on disruptive behavior in a classroom. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 2, 119-124.
- Bartelds, J. F., Kluiters, H., & van Smeden, K. G. (1978, 1987). *Enquête-adviesboek. Een handleiding voor het verzorgen van schriftelijke enquêtes*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Bateman, B., & Golly, A. (2008). *Waar komt dat gedrag vandaan? 20 interventiestrategieën voor leerkrachten*. Culemborg: Centraal Boekhuis.
- Boon, A. (2009). *Straf/Regels. Praktijkverhalen uit de school*. Amsterdam: Augustus.
- Delfos, M. (2000). *Luister je wel naar mij?* Leuven: Acco.
- Emmer, E. & Stough, L. (2001). Classroom management: A critical part of educational psychology, with implications for teacher education. *Educational Psychologist*, 36, 103-112.
- Förster, M., Kenter, B., Veenman, S., & Veenman S. (2000). *Coöperatief leren*. Amersfoort: CPS.
- Fuller, F. (1969). Concerns of teachers a developmental conceptualization. *American Educational Research Journal*, 6(2), pp. 13-19.
- Freiberg, H. J., & Lamb, S. M. (2009). Dimensions of Person-Centered Classroom Management. *Theory Into Practice*, 48, 99-105.
- Gartrell, D. (2001). Replacing time-out: part one- Using guidance to build an encouraging classroom. *Young Children*, 56, 8-16.
- Golly, A., & Sprague, J. (2009). *Positive Behaviour Support; Goed gedrag kun je leren!* Huizen: Pica.
- Greene, R., W. (2005). *Het explosieve kind. Over het opvoeden en begrijpen van snel gefrustreerd en chronisch inflexibele kinderen*. Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds.
- Harinck, F. (2010). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.
- Hemels, L. (2010). Preventie van gedragsproblemen in de klas. *Balans*, Augustus-september, 2010. <http://www.pbis.nl/docs/files/PBS%20artikel%20balans%20augustus-september%2020101.pdf> Geraadpleegd op 2-6-2014
- Johansen, A., Little, S. G., & Akin-Little, A. (2011). An examination of New Zealand teachers' attributions and perceptions of behaviour, classroom management and the level of formal teacher training received in behaviour management. *Kairaranga*, 12(2), 3-12.
- Kern, L., & Clemens, N. H. (2007). Antecedent strategies to promote appropriate classroom behaviour. *Psychology in the Schools*, 44(1), 65-75.
- Klamer-Hoogma, M. (2012). *Klassenmanagement*. Houten: Noordhoff Uitgevers.
- Kvale, S. (1996). *An introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Marshall, M. (2005). Discipline without stress, Punishment or Rewards. *The Clearing House*, 79(1), 51-54.
- Marzano, R. J. (2010). *Wat werkt: pedagogisch handelen & klassenmanagement Evidence-based strategieën voor iedere leraar*. Vlissingen: Bazalt.
- Marzano, R. J., Marzano, J. S., & Pickering, D., J. (2011.) *Wat werkt: Pedagogisch handelen en klassenmanagement. Vier fundamentele strategieën*. Vlissingen: Bazalt.
- Parsonson, B. S. (2012). Evidence-based Classroom Behaviour Management Strategies, *Kairaranga* 13(1), 16-23. Geraadpleegd op 2-6-2014 http://eric.ed.gov/?ft=on&q=teacher+behavior&ff1=subTeacher+Student+Relationship&ff2=dtSince_2012&id=EJ976654
- Ponte, P. (2002). *Onderwijs van eigen makelij. Procesboek actieonderzoek in scholen en opleidingen*. Soest: Nelissen.

- Sprague, J., & Walker, H. (2000) Early identification and intervention for youth with antisocial and violent behavior. *Exceptional Children*, 66(3), 367-379.
- Sterling Turner, H., & Watson, T. S. (1999). Consultant's guide for the use of time-out in the preschool and elementary classroom. *Psychol. Schs.*, 36: 135–148. doi: 10.1002/(SICI)1520-6807(199903)36:2<135::AID-PITS6>3.0.CO;2-3.
- Stevens, L., M. (2002). *Zin in leren*. Antwerpen: Garant.
- van der Donk, C., & van Lanen, B. (2009). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Coutinho.
- van der Ploeg, J. (2007). *Gedragsproblemen: ontwikkelingen en risico's*. Rotterdam: Lemniscaat.
- van der Wolf, K., & van Beukering, T. (2009). *Gedragsproblemen in scholen. Het denken en handelen van leraren*. Leuven: Acco.
- van Geel, V. (2006). *De orde in orde vernieuwd. Nieuwe ideeën voor het oplossen van ordeproblemen*. Baarn: Bekadict.
- van Lieshout, T. (2002). *Pedagogische adviezen voor speciale kinderen*. Alphen aan de Rijn: Bohn Staflau van Loghum.
- Van Overmeeren, A. (2013). Schoolgids 2013-2014. Samen presteren en samen presenteren. Geraadpleegd op 30-5-2014 van <http://vrijburg.tabijn.nl/ouders/schoolgids/Documents/Schoolgids.pdf>
- Visser, J. (2001). *Managing behaviour in classrooms*. London: David Fulton Publishers.
- Wyffels, D. (2006). *Hoe coach ik mijn klas?* Tiel: Lannoo.

Bijlagen

Bijlage 1: Matrix onderzoeksinstrumenten

Matrix "Vragen x instrumenten-items"

Instrumenten-items								
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	x	x	x	x	x		x	x
2				x	x	x		x
3	x	x		x	x			

1. Observatie leerkracht handelen.
2. Observatie klassenregels.
3. Vragenlijst aan leerlingen.
4. Interview met leerlingen.
5. Interview met de leerkracht van groep vijf.
6. Interview met de directrice.
7. Documentanalyse schoolgids.
8. Literatuurstudie.

Onderzoeksvraag 1 (deelvraag 1, 2, 3 en 4):

Wat is de huidige situatie met betrekking tot de regels en routines die gelden in groep vijf?

Onderzoeksvraag 2 (deelvraag 5, 6, 7, 8):

Welke interventies kunnen er ingezet worden om er voor te zorgen dat de leerlingen in groep vijf zich aan de afgesproken regels en routines houden?

Onderzoeksvraag 3 (deelvraag 9 en 10):

Welke interventies hebben gewenst gedrag van leerlingen in groep vijf versterkt?

Klassenorganisatie checklist PBS

Klassenorganisatie checklist PBS

Naam leraar:

Datum:

1 = goed in orde 2 = nog niet helemaal in orde 3 = helemaal niet in orde (werkdoel)

1. Bureau leerkracht	1	2	3	prioriteit
De tafel staat op een handige plek				
Er zijn duidelijke regels over wat leerlingen aan mijn tafel mogen				
Als ik aan mijn tafel zit kan ik de hele klas overzien				
Ik gebruik mijn tafel als bureau				
Mijn tafel is geordend				
Ik heb een instructietafel en een bureau				

2. Kasten voor materialen	1	2	3	prioriteit
Materialen die vaak worden gebruikt zijn goed te bereiken				
Leerlingen kunnen de methodematerialen goed vinden en pakken				
Materialen die ik zelden gebruik zijn op een handige plek (buiten de klas) opgeslagen				
De klas is zo ingericht dat leerlingen materialen kunnen pakken zonder anderen lastig te hoeven vallen				

3. Procedures aan het begin van de lessen	1	2	3	prioriteit
Er is een duidelijke afspraak/routine voor de leerlingen wat ze doen als ze binnenkomen bij de start van de dag				
Ik sta bij de deur om leerlingen te ontvangen				
Er is rust bij de start van de dag				

- Welke problemen heb je die samenhangen met het begin van de dag of les?

- Welke oplossingen heb je voor (enkele van) deze problemen?

4. Algemene procedures in de klas	1	2	3	prioriteit
Leerlingen weten wat zij mogen doen als ze klaar zijn met werk				
Er zijn duidelijke afspraken over het pakken van nieuw schrijfgerei				
Tijdens zelfstandig werken hebben de leerlingen hun materialen beschikbaar				
Er is een duidelijke procedure voor het naar het toilet gaan				
Er is een duidelijke procedure voor het weggaan uit het lokaal				
Handige looproutes door de klas worden regelmatig geoefend				
Er zijn heldere verwachtingen over eten, drinken, kauwgom en dergelijke				
Er zijn duidelijke procedures rondom het gebruik van iPods, mobiele telefoons en andere elektronische apparatuur				

- Welke problemen heb je die samenhangen met klassenprocedures?

- Welke oplossingen heb je voor (enkele van) deze problemen?

5. Procedures voor zelfstandig werken	1	2	3	prioriteit
Zelfstandig-werkregels zijn helder voor de leerlingen				
Leerlingen weten wanneer ze mogen rondlopen en wanneer niet				
Leerlingen weten hoe ze hulp kunnen vragen				
Leerlingen weten wanneer ze stil moeten zijn of zachtjes mogen overleggen				
Leerlingen weten wat ze moeten doen als hun werk klaar is				

- Welke problemen ervaar je als je leerlingen zelfstandig werken?

- Welke oplossingen heb je voor (enkele van) deze problemen?

6. Overgangen	1	2	3	prioriteit
De klas loopt rustig naar andere plekken in de school				
Lesovergangen zijn voorspelbaar voor leerlingen				
Er zijn regelmatig energizers/ontspanmomenten ingepland tussen lessen				
Lesovergangen kosten weinig tijd en verlopen rustig				
Het dagschema is gevisualiseerd				

- Welke problemen ervaar je bij de overgangen?
-
- Welke oplossingen heb je voor (enkele van) deze problemen?
-

7. Procedures aan het einde van de lesperiode of schooldag (basisscholen)	1	2	3	prioriteit
Er is een vast stilte- en aandachtssignaal				
Leerlingen reageren direct op de signalen				
Er is een procedure voor de afsluiting van de schooldag				
Ik sta bij de deur om de leerlingen gedag te zeggen aan het eind van de schooldag				

- Welke problemen ervaar je aan het einde van de les of schooldag?
-
- Welke oplossingen heb je voor (enkele van) deze problemen?
-

8. Huiswerkbeleid	1	2	3	prioriteit
Er is een algemeen protocol voor het maken van huiswerk				
Er is eenduidigheid rondom agendagebruik van leerlingen				
Huiswerk wordt op een vast moment ingeleverd/besproken				
Ik houd bij hoe leerlingen hun huiswerk maken/leren/inleveren				
Ik heb een vaste aanpak voor het niet maken van huiswerk				
Ik gebruik een bekrachtiging voor het maken van huiswerk				

- Welke problemen ervaar je met het huiswerk maken van je leerlingen?
-
- Welke oplossingen heb je voor (enkele van) deze problemen?
-

9. Procedures bij ongewenst gedrag	1	2	3	prioriteit
Er zijn duidelijke gedragsverwachtingen in mijn klas				
Er zijn duidelijke consequenties op het overtreden van gedragsverwachtingen				
Er is een procedure voor het uit de klas sturen van leerlingen				
Leerlingen kennen deze procedure (de procedure wordt geoefend)				

- Welke problemen ervaar je met procedures bij ongewenst gedrag?

- Welke oplossingen heb je voor (enkele van) deze problemen?

10. Procedures voor computergebruik	1	2	3	prioriteit
Leerlingen weten wanneer en hoe lang zij mogen computeren				
Ik heb duidelijke gedragsverwachtingen voor het werken aan de computer				

- Welke problemen ervaar je bij computergebruik?

- Welke oplossingen heb je voor (enkele van) deze problemen?

11. Procedures voor afzonderen van leerlingen	1	2	3	prioriteit
Er is een procedure voor leerlingen die beter in een rustige omgeving werken				
Er is/zijn een vaste plek(ken) voor leerlingen die beter in een rustige omgeving werken				
Er is een procedure voor als een leerling even niet kan meedoen met de les?				

- Welke problemen ervaar je met het afzonderen van leerlingen?

- Welke oplossingen heb je voor (enkele van) deze problemen?

12. Contact opnemen met ouders	1	2	3	prioriteit
Ik gebruik procedures voor het onderhouden van een positief contact met ouders				
Ik gebruik procedures voor oudercontact over problemen van een leerling				

- Welke problemen ervaar je rondom oudercontact?

- Welke oplossingen heb je voor (enkele van) deze problemen?

Bewerking van het origineel door Kenniscentrum SWPBS Nederland

Bijlage 3: Vragenlijst leerlingen

Naam:	Ja/waar	nee/niet waar
1. Meester of juf staat 's ochtends / 's middags bij de deur om mij te begroeten.	☐	☐
2. Ik zou het fijn vinden als meester/juf 's ochtends bij de deur. staat en mij begroet als ik binnenkom.	☐	☐
3. Ik weet welke regels er gelden in de klas.	☐	☐
4. Ik weet wat ik moet doen als ik klaar ben met mijn werk.	☐	☐
5. Ik weet wanneer ik stil moet zijn of zachtjes mag overleggen.	☐	☐
6. Er wordt wel eens iemand uit de klas gestuurd.	☐	☐
7. Er zijn regelmatig ontspanningsmomenten tussen de lessen.	☐	☐
8. Er is een vast stiltesignaal.	☐	☐
9. Ik weet hoe ik mij moet gedragen in de klas.	☐	☐

Naam:	Ja/waar	nee/niet waar
1. Meester of juf staat 's ochtends / 's middags bij de deur om mij te begroeten.	☐	☐
2. Ik zou het fijn vinden als meester/juf 's ochtends bij de deur. staat en mij begroet als ik binnenkom.	☐	☐
3. Ik weet welke regels er gelden in de klas.	☐	☐
4. Ik weet wat ik moet doen als ik klaar ben met mijn werk.	☐	☐
5. Ik weet wanneer ik stil moet zijn of zachtjes mag overleggen.	☐	☐
6. Er wordt wel eens iemand uit de klas gestuurd.	☐	☐
7. Er zijn regelmatig ontspanningsmomenten tussen de lessen.	☐	☐
8. Er is een vast stiltesignaal.	☐	☐
9. Ik weet hoe ik mij moet gedragen in de klas.	☐	☐

Bijlage 4: Semi-gestructureerd interview met vijf leerlingen

Behorend bij onderzoeksvraag 1: *Wat is de huidige situatie met betrekking tot de regels en routines die gelden in groep vijf?*

Inleiding

Ik ga een interview met jullie houden over de regels en afspraken die gelden in de klas. Ik wil graag te weten komen hoe de regels opgesteld zijn en of kinderen zich eraan kunnen houden. Het interview zal ongeveer 5 minuten duren. Vind je het goed als ik het interview film zodat ik dit later nog eens kan bekijken?

Kern

In het interview stel ik de volgende vragen:

- Kun je mij vertellen welke regels er gelden in de klas?
- Hoe zijn deze regels opgesteld?
- Wanneer zijn deze regels opgesteld?
- Zou jij iets willen veranderen aan de regels?
- Houden de kinderen in de klas zich aan de regels?
- Wat gebeurt er als je je niet aan de regels houdt?
- Worden de regels besproken in de klas?
- Wanneer geeft de leerkracht een compliment?
- Hoe weet je welke vakken je op een dag krijgt?

Slot

Ik vat kort samen waar ik het met de leerling over gehad heb. Ik bedank de leerling voor zijn antwoorden. Ik vraag de leerling of hij/zij verder nog vragen heeft. Daarna vertel ik de leerling wat ik met de resultaten van het interview ga doen.

Dit onderzoeksinstrument is opgesteld aan de hand van:

Bartelds, J. F., Kluiter, H., & van Smeden, K. G. (1978, 1987). *Enquête-adviesboek. Een handleiding voor het verzorgen van schriftelijke enquêtes*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Harinck, F. (2013). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant

Kvale, S. (1996). *An introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Van der Donk, C. & Van Lanen, B. (2009). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Uitwerking van het interview

Inleiding

Ik ga een interview met jou houden over de regels en afspraken die gelden in de klas. Ik wil graag te weten komen hoe de regels opgesteld zijn en of kinderen zich eraan kunnen houden. Het interview zal ongeveer 5 minuten duren. Vind je het goed als ik het interview film zodat ik dit later nog eens kan bekijken?

Kern

- Kun je mij vertellen welke regels er gelden in de klas?

Me.: Dat zijn er wel heel veel hoor. Niet praten als de meester praat. Je vinger opsteken als je iets wilt zeggen. Je blokje neerleggen als je iets wilt vragen. Niet pesten in de klas.

To.: Ja. Je moet je vinger opsteken als je iets wilt vragen. Als het stoplicht op rood staat mag je niet praten. Als je 's ochtends de klas inkomt, moet je op je plaats gaan zitten.

Jo.: Als meester praat, moet je stil zijn. Als je een vraag hebt moet je je vinger opsteken.

Mi.: Je moet je vinger opsteken als je een vraag hebt. Je mag niet door de klas heen roepen. Als je een vraag hebt moet je je blokje neerleggen. We mogen elkaar niet uitlachen.

De.: Ja. Je mag niet praten als meester praat. Je mag andere kinderen niet storen tijdens het werken als ze hun blokje op de rode stip hebben liggen. Je moet je vinger opsteken als je wat wilt zeggen.

- Hoe zijn deze regels opgesteld? Mocht de klas hierbij helpen?

Me.: Meester heeft deze bedacht.

To.: Deze heeft meester op een blaadje geschreven en opgehangen.

Jo.: Meester heeft de regels opgesteld. Wij hebben niet geholpen.

Mi.: De regels waren al bedacht toen wij in groep vijf kwamen. Ik denk dat meester dit gedaan heeft.

De.: De regels zijn door meester opgesteld. Wij hebben niet geholpen daarbij.

- Wanneer zijn deze regels opgesteld?

Me.: Vorig jaar denk ik.

To.: Aan het begin van het jaar.

Jo.: De regels hingen er al toen wij in de klas kwamen.

Mi.: Vorig jaar.

De.: Vorig jaar.

- Zou jij iets willen veranderen aan de regels?

Me.: Nee, ik vind de regels goed zo!

To.: Ja, deze regels zijn heel oud. Ik zou wel wille regels willen maken.

Jo.: Ja, er zouden wel wat meer regels bij mogen komen.

Mi.: Ja, er moeten regels in over het blokje.

De.: Ja, ik zou wel andere regels willen.

- Houden de kinderen in de klas zich aan de regels?

Me.: Ja.

To.: Niet altijd.

Jo.: Soms.

Mi.: Ja meestal wel.

De.: Soms.

- Wat gebeurt er als je je niet aan de regels houdt?

Me.: Dan krijg je straf.

To.: Ik moet soms op de gang staan als ik niet mijn vinger op steek.

Jo.: Eerst krijg je een waarschuwing maar als je dat nog niet luistert dan krijg je straf. Dan moet je soms naar de gang of naar de directrice.

Mi.: Dan wordt meester boos.

De.: Soms moet je dan nablijven op school.

- Worden de regels besproken in de klas?

Me.: Ja.

To.: Niet zo vaak. Alleen als iemand straf krijgt.

Jo.: Soms.

Mi.: Nee.

De.: Als er een ruzie is worden de regels vaak besproken.

- Wanneer geeft de leerkracht een compliment?

Me.: Als je goed aan het werk bent.

To.: Niet zo vaak hoor. Meester is heel streng. Alleen als je goed luistert.

Jo.: Als je netjes werkt.

Mi.: Als er goed geluisterd wordt door de klas.

De.: Als je je werk goed gemaakt hebt.

- Hoe weet je welke vakken je op een dag krijgt?

Me.: Dat staat op het bord.

To.: Dat kun je zien op het bord.

Jo.: Meester vertelt 's ochtends altijd wat we gaan doen en er hangen kaartjes op het bord.

Mi.: Meester laat het zien op het bord.

De.: Dat kun je altijd zien op het bord.

Slot

Ik vat kort samen waar ik het met de leerling over gehad heb. Ik bedank de leerling voor zijn antwoorden. Ik vraag de leerling of hij/zij verder nog vragen heeft. Daarna vertel ik de leerling wat ik met de resultaten van het interview ga doen.

Bijlage 5: Semi-gestructureerd interview met de leerkracht van groep vijf

Behorend bij onderzoeksvraag 1: *Wat is de huidige situatie met betrekking tot de regels en routines die gelden in groep vijf?*

Inleiding

Ik wil een paar vragen stellen over de afspraken, regels en routines die gelden in de klas. Ik ben benieuwd waar jij handelingsverlegenheid in ervaart met betrekking tot het klassenmanagement en de afspraken en de regels. Vind je het goed als ik het interview film zodat ik het later nog eens kan bekijken? Heb je nog vragen?

Kern

In het interview stel ik de volgende vragen:

- Kun je mij vertellen welke regels er gelden in de klas?
- Hoe zijn deze regels opgesteld?
- Wanneer zijn deze regels opgesteld?
- Zou jij iets willen veranderen aan de regels?
- Houden de kinderen in de klas zich aan de regels?
- Wat gebeurt er als de kinderen zich niet aan de regels houden?
- Worden de regels besproken in de klas?
- Wanneer geef je de kinderen een compliment?
- Hoe maak je het dagprogramma duidelijk voor de kinderen?

Slot

Ik vat het interview kort samen. Ik bedank de leerkracht voor zijn antwoorden. Ik vraag of de leerkracht verder nog vragen heeft. Daarna vertel ik de leerling wat ik met de resultaten van het interview ga doen. Ik vraag toestemming aan de leerkracht om de resultaten van het interview te verwerken in mijn onderzoek.

Dit onderzoeksinstrument is opgesteld aan de hand van:

Bartelds, J. F., Kluiters, H., & van Smeden, K. G. (1978, 1987). *Enquête-adviesboek. Een handleiding voor het verzorgen van schriftelijke enquêtes*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Harinck, F. (2013). *Basisprincipes praktijkonderzoek*. Antwerpen/Apeldoorn: Garant

Kvale, S. (1996). *An introduction to Qualitative Research Interviewing*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Van der Donk, C. & Van Lanen, B. (2009). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Uitwerking van het interview

Inleiding

Ik wil een paar vragen stellen over de afspraken, regels en routines die gelden in de klas. Ik ben benieuwd waar jij handelingsverlegenheid in ervaart met betrekking tot het klassenmanagement en de afspraken en de regels. Het interview zal ongeveer 10 minuten duren. Vind je het goed als ik het interview film zodat ik het later nog eens kan bekijken? Heb je nog vragen?

Kern

In het interview stel ik de volgende vragen:

- Kun je mij vertellen welke regels er gelden in de klas?

De regels hangen achter in de klas op het prikbord. Dit zijn vijf regels:

1. Steek je vinger op als je iets wilt zeggen;
2. Als de leerkracht praat zijn wij stil;
3. Wij hebben respect voor elkaar;
4. Wij lachen elkaar niet uit;
5. Wij pesten niet.

- Hoe zijn deze regels opgesteld?

Deze regels heb ik vorig jaar met de leerlingen uit groep vijf (nu groep 6) opgesteld en opgehangen. Aan het begin van dit schooljaar heb ik de regels kort besproken met de leerlingen. Omdat het algemene regels zijn vond ik het niet nodig om nieuwe regels op te stellen. De regels zijn dit jaar niet opgesteld in samenspraak met de leerlingen.

- Wanneer zijn deze regels opgesteld?

Één jaar geleden.

- Zou jij iets willen veranderen aan de regels?

Er kunnen nieuwe regels eventueel aan toegevoegd worden. De kinderen werken sinds dit schooljaar met een blokje. Daar gelden ook een paar regels voor. De regels zouden dus wat meer uitgebreid kunnen worden.

- Houden de kinderen in de klas zich aan de regels?

Ik vind dat de kinderen zich de laatste tijd niet aan de regels en afspraken houden. Er wordt steeds vaker door de les heen gepraat zonder dat er een vinger wordt opgestoken. Er zijn een aantal kinderen die voor hun beurt praten. Dit gebeurt vaak uit enthousiasme maar kan erg storend zijn tijdens het lesgeven.

- Wat gebeurt er als de kinderen zich niet aan de regels houden?

Als kinderen zich niet aan de regels houden krijgen ze een waarschuwing. Als de regels vervolgens weer overtreden worden krijgen de kinderen straf. Deze straf is afhankelijk van de regel die overtreden wordt. Bij pesterijen laat ik de kinderen nablijven. Als een kind de les verstoord stuur ik het kind de gang op. Bij hele erge overtredingen moeten de leerlingen zich melden bij de directrice.

- Worden de regels besproken in de klas?

De regels worden vaak besproken tijdens conflicten. Als er ruzie is ontstaan tijdens het buitenspelen dan worden de regels in de klas herhaald.

- Wanneer geef je de kinderen een compliment?

Op verschillende momenten en om verschillende redenen. Bijvoorbeeld als de kinderen stil gewerkt hebben. Maar ook als ze netjes gewerkt hebben. De laatste tijd heb ik echter het gevoel dat ik meer aan het corrigeren dan aan het complimenteren ben. Hier wil ik graag verandering in brengen.

- Hoe maak je het dagprogramma duidelijk voor de kinderen?

Het dagprogramma is zichtbaar op het bord. Met behulp van kaartjes laat ik zien wat het programma voor de dag is en welke opdrachten de leerlingen moeten maken. Een nadeel hiervan vind ik dat sommige kinderen van slag raken als er spontaan iets verandert in dit programma.

Slot

Ik vat het interview kort samen. Ik bedank de leerkracht voor zijn antwoorden. Ik vraag of de leerkracht verder nog vragen heeft. Daarna vertel ik de leerkracht wat ik met de resultaten van het interview ga doen. Ik vraag toestemming aan de leerkracht om de resultaten van het interview te verwerken in mijn onderzoek

Bijlage 6: Semi-gestructureerd interview met de leerkracht, de leerlingen en de directrice

Behorend bij onderzoeksvraag 2: *Welke interventies kunnen er ingezet worden om ervoor te zorgen dat de leerlingen in groep vijf zich aan de afgesproken regels en routines houden?*

De interviews worden individueel afgenomen. Voor de leerlingen zullen de vragen aangepast worden. Moeilijke begrippen worden dan weggelaten of uitgelegd.

Inleiding

Ik leg eerst aan de leerkracht, directrice en leerlingen uit dat ik onderzoek heb gedaan naar de regels en afspraken die gelden in groep vijf. Vervolgens vertel ik dat ik een aantal interventies wil uitvoeren in groep vijf. Het doel van het interview is om te achterhalen wat de leerkracht, leerlingen en de directrice van deze interventies vinden. Het interview duurt ongeveer 10 minuten. Vind je het goed als ik het interview film zodat ik de beelden later nog eens kan terug bekijken?

Kern

In het interview stel ik de volgende vragen:

- Hoe zou je het vinden als er een instructietafel komt in groep vijf?
- Wat zou je er van vinden als de regels en afspraken opnieuw bekeken en aangepast worden namenspraak met de leerlingen?
- Wat vind je van de interventie: 'The Good Behavior Game'?
- Wat zou je ervan vinden als de leerkracht de leerlingen op een positieve manier benadert volgens de uitgangspunten van PBS?

Slot

Ik vat het interview kort samen. Ik bedank de leerkracht, directrice en leerling voor zijn/haar antwoorden. Ik vraag of er nog vragen zijn? Daarna vertel ik wat ik met de resultaten van het interview ga doen. Ik vraag toestemming om de resultaten van het interview te verwerken in mijn onderzoek.

Dit onderzoeksinstrument is opgesteld aan de hand van:

Harinck, F. (2013). Basisprincipes praktijkonderzoek. Antwerpen/Apeldoorn: Garant

Van der Donk, C. & Van Lanen, B. (2009). Praktijkonderzoek in de school. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Uitwerkingen van het interview

Inleiding

Ik leg eerst aan de leerkracht, directrice en leerlingen uit dat ik onderzoek heb gedaan naar de regels en afspraken die gelden in groep vijf. Vervolgens vertel ik dat ik een aantal interventies wil uitvoeren in groep vijf. Het doel van het interview is om te achterhalen wat de leerkracht, leerlingen en de directrice van deze interventies vinden. Het interview duurt ongeveer 10 minuten. Vind je het goed als ik het interview film zodat ik de beelden later nog eens kan terug bekijken?

Kern

In het interview stel ik de volgende vragen:

- Hoe zou je het vinden als er een instructietafel komt in groep vijf?

De directrice: Dat zou heel mooi zijn want er zijn schoolbrede afspraken over de organisatie van het klassenmanagement. Zo geldt de afspraak dat er in elke klas een instructietafel aanwezig hoort te zijn. Daarom is het belangrijk dat er ook in groep vijf een instructietafel komt.

De leerkracht: Ik heb nog nooit eerder met een instructietafel gewerkt. Ik zou best een instructietafel in de klas willen alleen heb ik daar op dit moment geen geschikte tafels voor. Daarnaast denk ik dat er te weinig ruimte voor is in het lokaal.

Leerling Me.: Ik zou dat wel handig vinden want dan kan meester me extra uitleg geven tijdens het begrijpend lezen. Dat hoeft hij niet meer bij mijn tafel te gaan zitten.

Leerling To.: Wel goed want dan hoeft meester niet meer zoveel rondjes door de klas heen te lopen.

Leerling Jo.: Het zou niet zoveel uitmaken.

Leerling Mi.: Voor sommige kinderen zou het wel handig zijn denk ik.

Leerling De.: Ik zou dat wel goed vinden want dan kan ik aan die tafel zitten tijdens het rekenen. Dat vind ik namelijk nog lastig.

- Wat zou je er van vinden als de regels en afspraken bekeken en aangepast worden in samenspraak met de leerlingen?

De directrice: In de schoolgids staat dat de klassenregels aan het begin van het schooljaar samen met de leerlingen worden opgesteld. Vervolgens is het van belang dat deze regels in het zicht worden opgehangen. Als de regels niet in samenspraak met de leerlingen zijn opgesteld is het nodig dat deze regels worden besproken en aangepast met behulp van de leerlingen.

De leerkracht: Ik ben bereid om de regels te bespreken met de leerlingen en aanpassingen hierin te maken als dat nodig is.

Leerling Me.: Dat hoeft niet!

Leerling To.: Dat zou ik goed vinden.

Leerling Jo.: Dat wil ik wel.

Leerling Mi.: Dat zou ik goed vinden.

Leerling De.: Dat zou ik goed vinden.

- Wat vind je van de interventie: 'The Good Behavior Game'?

De directrice: Ik vind het belangrijk dat leerlingen op een positieve wijze gecorrigeerd worden. Ik denk dat deze interventie geschikt is voor de leerlingen uit groep vijf. Volgens mij wordt er in de klas nog niet gewerkt met een beloningssysteem.

De leerkracht: Ik denk dat deze interventie goed toepasbaar is in groep vijf. De leerlingen zijn erg gevoelig voor beloningen. Ik zou zeker willen meewerken aan deze interventie.

Leerling Me.: Het lijkt mij wel leuk. Dan zou ik als beloning graag willen dat we langer mogen buitenspelen.

Leerling To.: Ik denk dat sommige kinderen dan wel beter gaan luisteren!

Leerling Jo.: Bij mijn broer in de klas krijgen ze vaak een beloning. Hij vindt dit altijd wel leuk. Ik zou dat ook wel graag willen in de klas.

Leerling Mi.: Ik zou dit wel leuk vinden. Dan moet meester wel vaker van groepjes wisselen. Want als je dan altijd in hetzelfde (tafel)groepje zit vind ik het spel niet eerlijk.

Leerling De.: Mij lijkt het wel leuk! Ik wil dan wel een beloning voor de hele klas.

- Wat zou je ervan vinden als de leerkracht de leerlingen op een positieve manier benadert volgens de uitgangspunten van PBS?

De directrice: Eerder gaf ik al aan dat ik het belangrijk vind dat leerlingen op een positieve wijze gecorrigeerd worden. Ik ken de uitgangspunten van PBS niet zo goed. Ik wil me wel wat verder in dit onderwerp gaan verdiepen. Ik zou het heel goed vinden als de leerkracht de leerlingen op een meer positieve manier benadert. Er moet gekeken worden naar wat de leerlingen al goed doen en dit versterken.

De leerkracht: Ik weet dat het handelen van de leerkracht een grote invloed kan hebben op de leerlingen. Daarom ga ik de kinderen op een positieve manier benaderen. Ik zal positieve bekrachtigingen toepassen en proberen niet meer leerlingen de gang op te sturen.

Leerling Me.: Ik vind het wel leuk om complimentjes te krijgen.

Leerling To.: Ik zou het wel beter vinden als ik niet zoveel straf kreeg.

Leerling Jo.: Ik zou het fijn vinden als meester niet zo vaak boos is op ons.

Leerling Mi.: Ik weet niet of dat helpt want als je niet luistert hoor je gewoon straf te krijgen.

Leerling De.: Ik zou het goed vinden als meester meer complimenten geeft.

Slot

Ik vat het interview kort samen. Ik bedank de leerkracht, directrice en leerling voor zijn/haar antwoorden. Ik vraag of er nog vragen zijn? Daarna vertel ik wat ik met de resultaten van het interview ga doen. Ik vraag toestemming om de resultaten van het interview te verwerken in mijn onderzoek.

Bijlage 7: Semi-gestructureerd interview met vijf leerlingen

Behorend bij onderzoeksvraag 3: *Welke interventies hebben gewenst gedrag van leerlingen in groep vijf versterkt?*

Inleiding

Ik ga een interview met je houden over de interventies die de afgelopen periode zijn toegepast in de klas. Ik ben benieuwd of er veranderingen zijn in de klas. Het interview zal ongeveer 5 minuten duren. Vind je het goed als ik het interview film zodat ik dit later nog eens kan bekijken?

Kern

In het interview stel ik de volgende vragen:

- Zijn er veranderingen vergeleken met het begin van het schooljaar?
- wordt er beter geluisterd nu de regels aangepast zijn?
- Hoe vind je 'The Good Behavior Game'?
- Wat gebeurt er als je je niet aan de regels houdt?
- Wanneer worden de regels besproken?
- Deelt meester nog wel eens straffen uit?

Slot

Ik vat kort samen waar ik het met de leerling over gehad heb. Ik bedank de leerling voor zijn antwoorden. Ik vraag de leerling of hij verder nog vragen heeft. Daarna vertel ik de leerling wat ik met de resultaten van het interview ga doen. Ik vraag toestemming om de resultaten van het interview te verwerken in mijn onderzoek.

Dit onderzoeksinstrument is opgesteld aan de hand van:

Harinck, F. (2013). Basisprincipes praktijkonderzoek. Antwerpen/Apeldoorn: Garant
Van der Donk, C. & Van Lanen, B. (2009). Praktijkonderzoek in de school. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Uitwerkingen van de interviews

Inleiding

Ik ga een interview met je houden over de interventies die de afgelopen periode zijn toegepast in de klas. Ik ben benieuwd of er veranderingen zijn in de klas. Het interview zal ongeveer 5 minuten duren. Vind je het goed als ik het interview film zodat ik dit later nog eens kan bekijken?

Kern

In het interview stel ik de volgende vragen:

- Zijn er veranderingen vergeleken met het begin van het schooljaar?

Me.: Ik vind het veel gezelliger in de klas omdat we minder straf krijgen.

To.: Ja, we krijgen nu vaker beloningen en minder straf.

Jo.: Meester wordt minder vaak boos op ons.

Mi.: Ja, we mogen nu soms langer buitenspelen of kleuren.

De.: Ik denk dat de regels duidelijker zijn geworden en dat we beter luisteren.

- Wordt er beter geluisterd nu de regels aangepast zijn?

Me.: Een klein beetje.

To.: Ja, er wordt nu veel beter geluisterd.

Jo.: Ja, er wordt beter geluisterd omdat de regels nu duidelijker zijn.

Mi.: Dat weet ik niet.

De.: Ik denk het wel.

- Hoe vind je 'The Good Behavior Game'?

Me.: Leuk!

To.: Leuk!

Jo.: Ik vind het leuk als we langer mogen buitenspelen.

Mi.: Ik vind dat we het vaker moeten doen.

De.: Leuk!

- Wat gebeurt er als je je niet aan de regels houdt?

Me.: Dat staat op het bord.

To.: Dat kun je zien op het bord.

Jo.: Meester vertelt 's ochtends altijd wat we gaan doen en er hangen kaartjes op het bord.

Mi.: Meester laat het zien op het bord.

De.: Dat kun je altijd zien op het bord.

- Wanneer worden de regels besproken?

Me.: Soms in de ochtend.

To.: De regels worden vaker besproken dan in het begin.

Jo.: Één keer in de week worden de regels besproken.

Mi.: weet ik niet precies.

De.: Meestal aan het begin van de dag.

- Deelt meester nog wel eens straffen uit?

Me.: Ja natuurlijk, als kinderen niet luisteren.

To.: Ik luister nu wel beter en krijg ook minder straf.

Jo.: Niet zo vaak meer.

Mi.: Meester stuurt niet meer kinderen de gang op. Soms moeten er nog wel kinderen nablijven.

De.: Ja.

Slot

Ik vat kort samen waar ik het met de leerling over gehad heb. Ik bedank de leerling voor zijn antwoorden. Ik vraag de leerling of hij verder nog vragen heeft. Daarna vertel ik de leerling wat ik met de resultaten van het interview ga doen. Ik vraag toestemming om de resultaten van het interview te verwerken in mijn onderzoek.

Bijlage 8: Semi-gestructureerd interview met de leerkracht van groep vijf.

Behorend bij onderzoeksvraag 3: *Welke interventies hebben gewenst gedrag van leerlingen in groep vijf versterkt?*

Inleiding

Ik ga een interview met je houden over de interventies die de afgelopen periode zijn toegepast in de klas. Ik ben benieuwd of er veranderingen zijn in de klas. Het interview zal ongeveer 5 minuten duren. Vind je het goed als ik het interview film zodat ik dit later nog eens kan bekijken?

Kern

In het interview stel ik de volgende vragen:

- Zijn er veranderingen vergeleken met het begin van het schooljaar?
- wordt er beter geluisterd nu de regels aangepast zijn?
- Hoe vind je 'The Good Behavior Game'?
- Wat gebeurt er als je je niet aan de regels houdt?
- Wanneer worden de regels besproken?
- Deel je nog wel eens straffen uit?

Slot

Ik vat kort samen waar ik het met de leerkracht over gehad heb. Ik bedank de leerkracht voor zijn antwoorden. Ik vraag de leerling of hij verder nog vragen heeft. Daarna vertel ik de leerkracht wat ik met de resultaten van het interview ga doen. Ik vraag toestemming om de resultaten van het interview te verwerken in mijn onderzoek.

Dit onderzoeksinstrument is opgesteld aan de hand van:

Harinck, F. (2013). Basisprincipes praktijkonderzoek. Antwerpen/Apeldoorn: Garant
Van der Donk, C. & Van Lanen, B. (2009). Praktijkonderzoek in de school. Bussum: Uitgeverij Coutinho.

Uitwerking van het interview

Inleiding

Ik ga een interview met je houden over de interventies die de afgelopen periode zijn toegepast in de klas. Ik ben benieuwd of er veranderingen zijn in de klas. Het interview zal ongeveer 5 minuten duren. Vind je het goed als ik het interview film zodat ik dit later nog eens kan bekijken?

Kern

In het interview stel ik de volgende vragen:

- Zijn er veranderingen vergeleken met het begin van het schooljaar?

Ik vind dat het gedrag van de leerlingen op een positieve wijze veranderd is. Er wordt veel minder gepraat tijdens de instructie. De leerlingen steken hun vinger op als ze iets willen vragen of zeggen. De kinderen zijn zich bewuster geworden van de regels die gelden in de klas.

- wordt er beter geluisterd nu de regels aangepast zijn?

Er wordt zeker beter geluisterd door de leerlingen. Dit komt niet alleen doordat de regels aangepast zijn maar ook doordat er op een meer positieve wijze gecorrigeerd wordt.

- Hoe vind je 'The Good Behavior Game'?

Ik ben erg positief over deze interventie. Het beloningssysteem werkt goed voor de leerlingen. Het motiveert ze om zich aan de regels en afspraken te houden. Ik laat de leerlingen zelf een beloning uitkiezen.

- Wat gebeurt er als je je niet aan de regels houdt?

Als de leerlingen zich niet aan de regels houden zal ik eerst een waarschuwing geven. Ik probeer vaak kinderen te benoemen die wel goed gedrag vertonen. Als leerlingen na twee waarschuwingen nog steeds ongewenst gedrag vertonen verliezen zij een privilege. Als de klas langer mag buitenspelen moeten de 'gestrafte' leerlingen naar binnen. Zij mogen niet profiteren van deze beloning.

- Wanneer worden de regels besproken?

Af en toe bespreek ik de regels tijdens het opstarten van de dag. Daarnaast worden de regels op maandag aan het eind van de ochtend altijd even kort besproken. Er wordt besloten aan welke regels extra aandacht besteed gaat worden in de week die volgt. Op vrijdag wordt er kort besproken of dit gelukt is. Welke regels gingen goed deze week en welke regels niet?

- Deel je nog wel eens straffen uit?

Ik ben zelf bewuster gaan kijken naar de straffen die ik gaf aan de leerlingen. Ik stuur geen leerlingen meer de klas uit of naar de directrice. Dit lost het probleem namelijk niet op. Ik geef nu vaker een mondelinge correctie. Ook kan ik dankzij The Good Behavior Game kinderen privileges laten verliezen wanneer zij ongewenst gedrag vertonen.

Slot

Ik vat kort samen waar ik het met de leerkracht over gehad heb. Ik bedank de leerkracht voor zijn antwoorden. Ik vraag de leerling of hij verder nog vragen heeft. Daarna vertel ik de leerkracht wat ik met de resultaten van het interview ga doen. Ik vraag toestemming aan de leerkracht om de resultaten van het interview te verwerken in mijn onderzoek.